Filatelistengroep

Het Baltische Gebied

Opgericht 9 oktober 1982

Filatelistengroep
'Het Baltische Gebied'

Opgericht op 9 oktober 1982.

Lidmaatschap
Minimaal € 20,00 per jaar.
Als bijdrage voor de te maken kosten wordt bij toetreding € 5,00 gevraagd.

Voorzitter
R.W. van Wijnen
Karthuizerstraat 31
6824 KA Arnhem
tel. (026) 351 34 84

Secretaris
A.C. de Bruin
Ten Passeweg 10A
8084 AN 't Harde
tel. (0525) 65 31 24

Penningmeester/ ledenadministratie
H.W.A. Pijpers
Hermionegang 15
2719 AR Zoetermeer
tel. (079) 361 46 21
hans.pijpers@hccnet.nl

Opmaak/redactie 'Het Baltische Gebied'
J. Kaptein
Reigerskamp 705
3607 JP Maarssen
tel. (0346) 57 44 18
j.kaptein@hccnet.nl

Veilingcommissaris
vacature

HBG op Internet
http://home.hccnet.nl/j.kaptein/hbg
inlog ledenpagina: **mitau**
idem Engelse versie: **miteng**

INHOUDSOPGAVE

2 **Beste mensen…**
Ruud van Wijnen

3 **Verslag 43e bijeenkomst 27 september 2003**
Olav Petri

5 **Echt of vals deel 5**
André de Bruin en Olav Petri

8 **Ontvangen, gelezen en te lezen / Boekbesprekingen**
Ruud van Wijnen

10 **Firma-ontwaardingen op Russische brieven in het Baltische gebied (1858-1882)**
Sven Kraul, Ruud van Wijnen

14 **Gelezen over de filatelie van Litouwen**
Oproep
Jan Kaptein

15 **Twee alternatieven voor onze veiling**
Geen bijeenkomsten meer in De Gentel
Ruud van Wijnen

16 **Letland, postale aanwijzingen - 3**
Ruud van Wijnen

23 **Een brief met een kegel**
Olav Petri

24 **Scheepspost en zeepost**
André de Bruin

28 **Riga : een plattegrond uit de Sovjet periode….**
Jan Kaptein

43 **Internet : informatiebron voor veldpost uit de Eerste Wereldoorlog**
Jan Kaptein

44 **Een drukkerij te velde**
André de Bruin

49 **Reglement nalatenschapscommissie.**

50 **Letland : de Shell firmaperforaties**
Ruud van Wijnen

56 **Sovjet frankeermachinestempels uit Litouwen**
Jan Kaptein

Bij de voorplaat:
Een kaart, uitgegeven en gedrukt door 'een drukkerij te velde' in het Baltische gebied.. Meer op p. 44 in dit nummer.

BESTE MENSEN…

Tijdens het samenstellen van deze uitgave van "Het Baltische Gebied" enige weken geleden voorzag onze redacteur Jan Kaptein verzuchtend dat het een hoog Letland gehalte zou krijgen.
U kunt nu zelf vaststellen dat het zo is.

Ruud van Wijnen

Bij iedere aflevering van ons blad proberen we rekening te houden met de diversiteit die we zo graag aan u voorschotelen. Maar we zijn afhankelijk van een beperkt aantal auteurs en die schrijven, heel begrijpelijk, over wat zij verzamelen en wat hen bezighoudt. Gelukkig hebben we over de kwaliteit niets te klagen, ook dat kunt u vaststellen.
Ruud van Wijnen besteedt aandacht aan twee soorten firmabrieven met bijzondere filatelistische aspecten: firma-ontwaardingen uit de Russische tijd en Letse SHELL perforaties. De ontwaardingen kunnen beschouwd worden als voorlopers van de perforaties, de perforaties op hun beurt als voorlopers van de frankeermachinestempels. De slechtheid van de mens bracht ook in dit geval mooi filatelistisch materiaal.
Dat het met het vervoer en de bezorging van post niet altijd goed gaat, toonde Ruud van Wijnen al aan in eerdere artikelen over het gebruik van postale aanwijzingen in Letland. Hij vervolgt zijn speurtocht naar stempels die werden gebruikt om brieven en kaarten zo efficiënt mogelijk bij de geadresseerde te bezorgen of…… te retourneren.
Ook Jan Kaptein vervolgt een tocht die hij al eerder begon. In Riga tracht hij de plekken te lokaliseren waar tijdens de sovjetbezetting "de helden" stonden. Ook worden we weer gewaarschuwd voor vervalsingen: Olav Petri en André de Bruin nemen dit keer de Latvija-Afrika opdrukken uit 1933 onder de loep.
Naast al dit lezenswaardige fraais vragen we ook uw aandacht voor bestuurlijke mededelingen: een nieuwe locatie voor onze samenkomsten, alternatieven voor de veiling en het concept reglement van de in te stellen nalatenschapscommissie. Oplettende lezers van Filatelie is het ongetwijfeld opgevallen dat ons jubileumnummer van vorig jaar in de prijzen is gevallen. "We" wonnen de Verenigingsbladprijs 2003 en dat betekent eeuwige roem en € 250,-- voor de penningmeester.
Begin oktober bezochten uw secretaris en voorzitter (Olav was ook mee) de bijeenkomst van de Duitse Estland vereniging in Soest. Onze vriend Artur Menzen droeg na ruim 20 jaar het voorzitterschap over aan Peter Feustel, ook geen onbekende. Athur werd benoemd tot erevoorzitter. We bedanken hem hartelijk voor zijn inzet en goede samenwerking, Peter wensen we veel succes.

Ik wens iedereen prettige feestdagen en een goed 2004.

VERSLAG 43-e BIJEENKOMST 27 SEPTEMBER 2003

Olav Petri

Het werd door omstandigheden een historische bijeenkomst. De spoorwegen zorgen voor bussen i.p.v. treinen. En ... "De Gentel" was gestopt met de verhuur van vergaderruimte en had verzuimd dit aan het bestuur te berichten.

Improviseren leverde ons de zogenaamde "Herenkamer" op en dat bleek weer een voordeel, want de 17 aanwezige leden konden als in de XIX eeuw in een prachtige kamer postzegelen, met goed licht, gezellig rond een enorme tafel. Alleen de Goudse pijpen ontbraken. Kortom, de stemming was opperbest, maar het bestuur moet zoeken naar een andere locatie in Geldermalsen of elders.

Opening

Zoals gemeld, waren er minder leden aanwezig dan normaal. Bericht ven verhindering kwam van de heren G. Vogel en Leenstra.
Arthur Menzen zal niet meer komen wegens een zeer zorgelijke ontwikkeling van zijn ziekte.
Hans Pijpers moest het laten afweten door een ongeval in de familie. De heer van Rompaay had al eerder laten weten dat zijn gezondheid het hem niet meer toelaat naar Geldermalsen te komen.
Ruud en André bezochten Arthur in Duitsland. De aanwezigen stuurden hem een mooie kaart.

Penningmeester

De penningmeester had al bericht dat alle contributiegelden binnen zijn. Handig, want hij kan de boeken afsluiten.

André de Bruin meldt dat we op 24-25-26 januari in Loosdrecht in de Pandahallen acte de présence willen geven. Hij vraagt vrijwilligers, want met 2 personen is het veel prettiger dan daar helemaal alleen te zitten. Bovendien kun je dan ook zelf de expositie bezoeken. Schrijver dezes meldt zich aan.

Veiling

Zoals gemeld in de convocatie, zullen we stoppen met de veiling. Dat wil zeggen, we gaan niet door zoals het nu loopt. Er is een enorme administratieve rompslomp met uiteindelijk voor de club een erg beperkte "winst". In het begin haalden we een goede opbrengst, maar ook Gerrit Vogels moest toen al enorm veel werk verzetten.
Ruud schetst wat voor problemen je ontmoet als je een kavel per post wilt verzenden.
De aanwezigen noemen opties, zoals bijv. een veiling die ter plekke afgehandeld wordt, een beperkte veiling van ter plekken ingeleverde kavels met een maximum aantal per "inzender", of standaardaantallen, bijv. per 10 kavels. Het bestuur zal de mogelijkheden bekijken.
Overigens werd op deze historische veiling oude stijl goed geboden.

Secretariaat

Ons jubileumboek zal via Meinhardt verkocht worden. Door gelukkige omstandigheden bezitten we extra exemplaren. Het bestuur roept leden op om voor 10 euro een extra exemplaar te kopen als relatiegeschenk.

Ons blad

Het Maandblad had opnieuw onze publicatie onder de aandacht gebracht. André de Bruin kreeg als vervolg enkele reacties op zijn artikel over "foute" Nederlanders in de Baltische landen.
De moderne mens is inmiddels gewend aan drukwerk van superbe kwaliteit. Computers kunnen immers alles. Maar er zitten wel mensen achter het scherm te worstelen. Bij ons is dat Jan Kaptein. Hij doet zijn uiterste best om de fijne kneepjes te leren. Hoe moeilijk dat is, ontdekten André de Bruin en schrijver dezes. Na 2 uur worstelen hadden ze nog steeds geen goede scan van een postzegel! Aardig detail: van ons blad bestaat steeds één exemplaar in kleur! Dat is de proefdruk van Jan zelf!

Rondvraag

Waarschuwing:
Thomas Lübbering – nu eens niet in Kaboel aan het werk voor de vrede – liet covers zien van Estland uit 1940. De juiste zegels, de juiste enveloppen, frankering, stempels. En toch: er klopt iets niet. Zo ontbreken tekens van écht gelopen". De stempels zijn echt, maar waarschijnlijk "nachverwendet".
Ons lid uit Amerika, David Bruback meldde dat op e-Bay en andere internetveilingen eveneens veel verdachte en valse covers aangeboden worden. Op scherm kun je de details niet goed zien. De meeste aanbieders lijken te goeder trouw te zijn, maar ergens is iemand aan het knoeien. De covers zijn gevaarlijke vervalsingen.

Lezing

André improviseerde met zijn dia's in de brasserie. Overigens een uitstekend, scherp beeld tussen de glazen en bierpompen.
"Sprekende stomme stempels" ging over de eerste maanden van de eerste wereldoorlog. In de gebieden die naar het oordeel van de overheid dichtbij de oorlogshandelingen lagen, moesten de posterijen stempels gebruiken waar geen kenmerken v.w.b. plaats en tijd meer te zien waren. Men maakte zelf ruwe stempels (ringen, kruis) of verminkte bestaande stempels door er lood in te gieten of door er met een

hamer iets onvriendelijks mee te doen. André liet covers zien, waaronder voorbeelden die meteen al duidelijk maken dat de hele operatie weinig zin had. Firma-enveloppen dragen immers naam en adres van de afzender. Ook op briefkaarten geeft menigeen in de tekst aan, waar hij zich bevindt. Kortom, erg veel stempels die na enige tijd niet meer gebruikt werden. André schafte enkele publicaties aan op dit gebied. Aantrekkelijk voor de vervalser waar Thomas en David voor waarschuwden!

GEWIJZIGDE DATA 2004

20 maart
18 september

Naar aanleiding van de laatste lezing:

Afb. 1 *(82 %)*
Kaart met het stomme stempel van ***ВЕЙСЕНЩТЕЙНЪ*** */ Weissenstein / Paide verzonden naar* ***ФЕЛЛИНЪ*** */ Fellin / Viljandi. Het stomme stempel is zo duidelijk dat er geen twijfel is over de plaats van vertrek. Dit stempel is vermeld als H/O #17.*

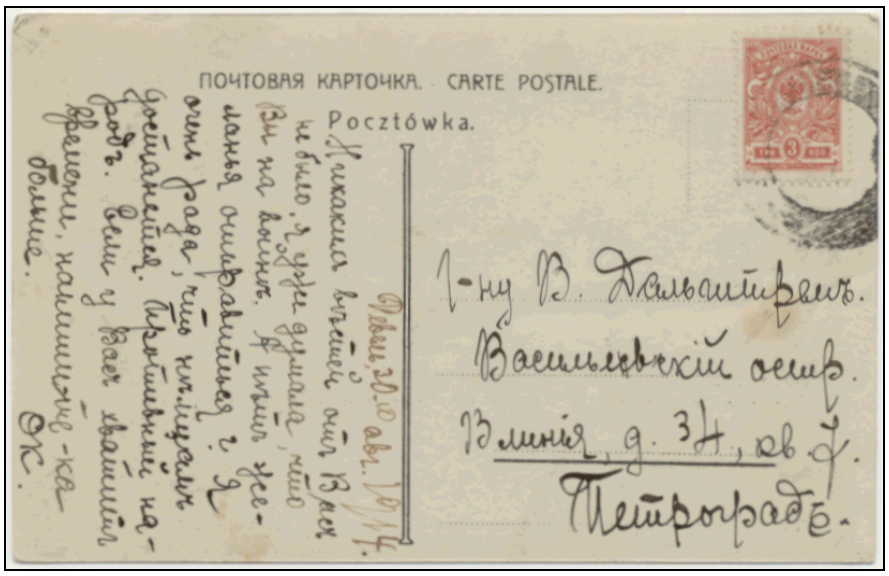

Afb. 2 *(84 %)*
Kaart verzonden vanuit ***РЕВЕЛЪ*** */ Reval / Tallinn naar* ***ПЕТРОГРАДЪ*** */ Petrograd. De plaats van vertrek is genoemd in de tekst met de datum 20-4-1914. Het stomme stempel is erg duidelijk en vermeld als H?O#65.*

ECHT OF VALS DEEL 5

André de Bruin
en
Olav Petri

Letland en Overzeese Gebiedsdelen: jawel, ook Letland, nauwkeuriger gezegd het hertogdom Koerland, had bezittingen overzee. In de 17-e eeuw waren er factorijen gevestigd op een eiland in de monding van de Gambia (West Afrika) en op het eiland Tobago (bij Trinidad). Lang heeft de overzeese onderneming niet standgehouden, want Portugezen, Nederlanders en Britten namen de handel over. Postzegels bestaan uiteraard niet, maar er bestaat wel een postale verwijzing naar deze episode.

De meeste Letlandverzamelaars zullen in hun collectie vijf lege plekken hebben. Het betreft de hokjes, gereserveerd voor Mi. 220-224, de driehoekszegels met als opdruk de tekst "Latvija-Afrika 1933." Deze opdruk hebben alle zegels: 10, 15, 25, 50 en 100 santimi. De twee hoogste waarden kregen nog een extra opdruk: de getallen 50 en 100, waarden die op de oorspronkelijke zegels nu eenmaal niet voorkwamen. Over deze zegels schreef Wim Muller in HBG nummer 13 een artikel met o.a. een uitgebreide historische achtergrond van deze uitgave.

Wim Muller, de Michel catalogus en andere publicaties noemen verschillende aantallen gedrukte exemplaren, variërend van 2930 voor de hoogste waarde tot 8030 voor de 15 santimi. Dus van sommige exemplaren zijn in principe nogal wat exemplaren in omloop. Je komt de zegels af en toe tegen. Zijn die dan echt of vals? Naar ik me herinner, durfde in 1990 geen van onze leden 100% betrouwbare kenmerken van echtheid van dergelijke zegels te noemen.

Ook wij wagen ons niet aan de beschrijving van de echte exemplaren. Wel valt uit de literatuur en uit eigen ervaring iets te melden over vervalsingen. Wij geven dan ook enkele kenmerken daarvan. Op die manier hopen wij de lezer een beetje te wapenen voor het geval dat...

Muller geeft aan dat het papier van deze zegels niet gelijk was aan dat van de gewone zegels van dit type. Daardoor is het watermerk beter zichtbaar.
Het watermerk is het vuurkruis, ook wel hakenkruis genoemd. Bij vrijwel alle zegels is dit watermerk in de stand "normaal", maar er zijn geringe aantallen met het vuurkruis "verkeerd". Muller meldt dat de hoogste twee waarden met een watermerk "verkeerd" niet voor zouden komen en dus vals zouden zijn. The Latvian Collector meldt nog dat de 100 santimi uitsluitend met "gewoon" watermerk bekend is. Dit is niet in overeenstemming met latere informatie uit het handboek van Von Hofmann. De waarden 50 en 100 santimi met watermerk "verkeerd" worden in de Michel 2003 genoteerd met als waarde "liefhebbersprijs".
Het simpelst te vervalsen zijn de 3 waarden die alleen "Latvija-Afrika 1933" als opdruk hebben. De indruk bestaat, dat die 3 zegels soms aangeboden worden zonder de twee hogere waarden met extra opdruk 50 en 100 santimi.

De literatuur meldt twee veelvoorkomende vervalsingen, suggererend dat er nog andere vervalsingen bestaan.

- echte zegels met valse opdruk
- valse zegels met valse opdruk.

De valse opdrukken hadden als opvallendste kenmerk de vorm van de punt achter 1933.
Die is rond i.p.v. vierkant met afgeronde hoeken.

Detail:

De valse zegels vertonen een opgedrukt watermerk. De opdruk heeft ook hier de foute punt achter 1933.

De echte zegels met valse opdruk zijn ongetand, d.w.z. men heeft de tanden weggesneden van echte zegels en vervolgens de valse opdruk aangebracht. Uiteraard zijn deze zegels nogal krap in de marges.

Tip 1: valse opdrukken hebben een ronde punt achter 1933. Bij echte opdrukken is de punt vierkant.

Tip 2: de cijfers bij de 100 santimi kloppen niet qua vorm. De valse 100 santimi heeft een opdruk met nullen die nota bene van elkaar verschillen.

En dan nu onze ervaringen.

1.
In een partij albumbladen die aangeboden werden, zaten drie "Afrikazegels". Dat is verdacht als het een verder nogal gewone collectie betreft. De drie zegels waren duidelijk vals. Met de kleuren was "iets" aan de hand. Bovendien bleek dat het watermerk duidelijk, als het ware "vet" op de zegel gedrukt was.

2.
Twee zegels in een stokboekje, met de hoogste waarden (opdruk 50 en 100 santimi) waren op het oog verdacht door de nogal frisse tinten. De punten achter 1933 waren rond, dus exit. Maar de watermerken waren helaas niet van het met dik vet opgedrukte type. Nee, je moest er even naar zoeken, ze waren vergelijkbaar met die van gewone zegels met dat watermerk, zelfs minder duidelijk. Maar op de achterkant waren ze goed te zien, gedrukt op de gom en uitermate "echt" zo op het eerste gezicht. Als je de zegels tegen het licht hield, dan viel er opeens geen watermerk meer te bespeuren. Knap werk.

3.
Bij de zegels die ook nog een extra opdruk hebben met de nieuwe waarde, 50 en 100 santimi valt op dat de nullen bij de 100 onderling verschillen.
Detail:

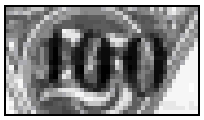

De opdruk Latvija-Afrika bij de 50 staat verre van waterpas.

4.
En dan de zegels op cover. Enveloppen met de serie bestaan wel, maar zijn zeldzaam, mede omdat weinigen het verlies van met moeite en voor veel geld verkregen zegels durfden riskeren. Wim Muller en Jakimovs beschrijven in kleuren en geuren wat men destijds moest doorstaan om een serie zegels te bemachtigen.Vals zijn in ieder geval enveloppen die de omslag in een punt laten eindigen.

Waarschuwing
Slechte mensen met goede computers zijn tegenwoordig in staat om nieuwe vervalsingen te produceren. Ivo Steijn liet ooit dergelijke vervalsingen zien. Ons lid Artur Menzen vertelde recentelijk dat vervalsers momenteel in Oekraïne zeer kundig de oudere zegels van de Bondsrepubliek vervalsen. Alleen het ontbreken van het watermerk biedt daar primair uitkomst.

Misschien moet nu een enkele lezer in zijn album een grote schat voorzien van een aantekening. Maar we nemen aan dat de meesten van ons 5 lege hokjes hebben. Dat geldt in ieder geval nog voor mij (OP).

Letland – locaal?

Hebt u 50 euro over? Lot 261 van Postimerkkihuutokauppa Stamp Auction oktober 2003 betreft volgens de veilingcatalogus een zeldzame Letse enveloppe met de locale zegels van Rauna ***(afb. 1)***.
Het toeval wilde dat de auteurs van dit artikel juist zo'n enveloppe en losse zegels hadden bekeken ***(afb. 2)***. De foto van "Lot 261" toont duidelijk de namaakzegels en namaakenveloppe die in de literatuur beschreven worden. Het is een fantasieproduct.
De zegels zijn bleekroze tot bruin en lijken motieven te tonen die op de eerste Letse zegels voorkomen. Het stempel lijkt op een Ests provisorisch stempel, tekst zonder kastje. De enveloppen zijn genummerd. Behalve het stempel Rauna komt het stempel Walmeera voor. De aankomststempels (Tukums en Riga) zijn doorgaans echt, maar helaas gestolen of onrechtmatig gebruikt.
Kortom, u kunt uw euro's beter aan een ander object uitgeven. ◂

Bronnen
Michel catalogus
Harry v. Hofmann, Lettland, Handbuch Philatelie und Postgeschichte.
Wim Muller, Letland-Afrika luchtpostzegels
Het Baltische Gebied, nummer 13
N. Jakimovs, V. Marcilger, The postal and Monetary History of Latvia
The Latvia-Africa Flight issue.
The Latvian Collector.
Schach den Fälschungen.

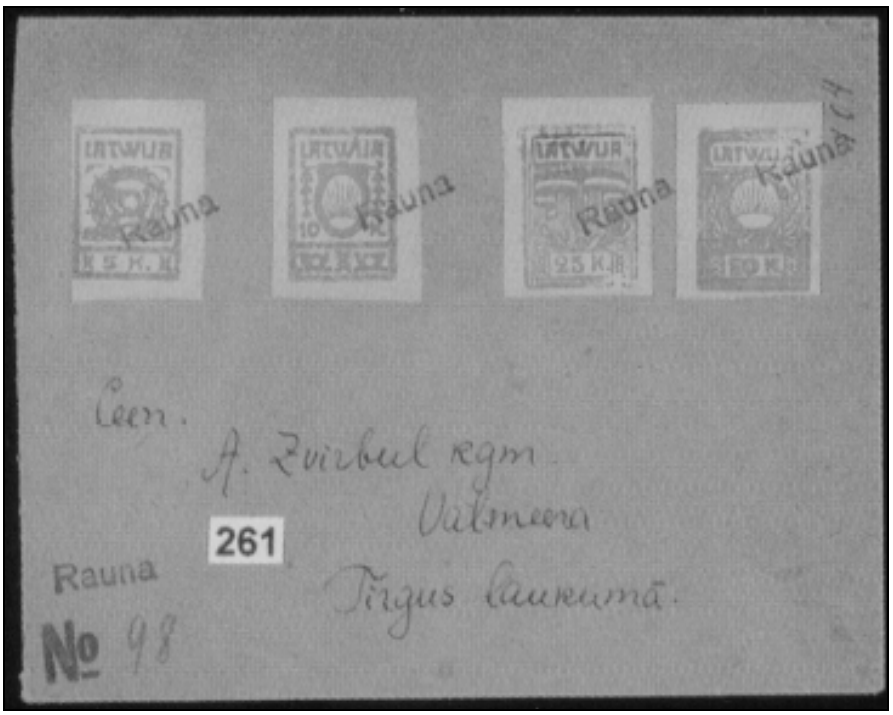

Afb. 1
Uit de catalogus Postimerkkihuutokauppa 4.10.2003, p.36.

Afb. 2 *(82 %)*
De Rauna-brief.

Afb. 3
Brief met het stempel Walmeera. Ook deze brief is links onderaan genummerd. In de Baltikum Sammler 1970, Nr. 5/130 laat een aantal van dit soort brieven zien.

ONTVANGEN, GELEZEN EN TE LEZEN

Ruud van Wijnen

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen bij de secretaris.

ЯМЩИК, The Post-Rider. Het blad van de Canadian Society of Russian Philately, No. 52, juni 2003.

Door de snelle opmars van de Japanse troepen in Manchurije tijdens de Japans-Russische oorlog (1904-1905) moesten meerdere Russische postkantoren in allerijl ontruimd worden. Van een aantal is inmiddels bekend dat ze elders hun werkzaamheden hervatten en daar de originele, meegenomen stempels gebruikten. Het bekendste voorbeeld is het stationspostkantoor van de havenstad Dalni. Dat hervatte zijn werkzaamheden ca. 480 km verderop op het station van Kaiyuan waar door het opzetten van omvangrijke veldhospitalen behoefte aan postale voorzieningen was ontstaan. Dr. Raymond Casey verhaalt erover.

Vanaf 1874 werden in Sint Petersburg pogingen ondernomen te komen tot de uitgifte en verkoop van briefkaarten met betaald antwoord voor het doen van navragen bij het adressenbureau. Het werd een slepende kwestie met veel gesteggel: 6 jaar later kwamen de kaarten ter beschikking en pas in 1902 waren ze verkrijgbaar op de postkantoren. L.G. Ratner beschrijft de bureaucratie in alle finesses.

De vraag waar aan postwagons aangeboden aan te tekenen post daadwerkelijk werd geregistreerd is een interessante. De hoge aantekennummers op brieven wijzen er op dat registratie plaatsvond op stationspostkantoren, hetzij kort voor vertrek van de trein, hetzij bij de uitwisseling van post onderweg. Maar met deze opvatting van Dr. V.G. Levandovski is niet iedereen het eens…..

Van luchtpost is voor de Eerste Wereldoorlog geen sprake, maar de ontwikkeling van de Russische luchtvaart in die periode is een boeiende. G. Adolph Ackerman en August Blume beschrijven ondermeer het ontstaan van Aero-verenigingen en de grote belangstelling voor luchtvaarttentoonstellingen. De illustraties bij het artikel zijn het bekijken zeker waard.

Zoals alle militairen genoten ook de matrozen op de Russische vloten tijdens de Eerste Wereldoorlog portvrijdom. Vladimir Berdichevski komt met een classificatie van de “Van de actieve vloot”-stempels. Natuurlijk spelen de stempels van de Baltische vloot daarbij een belangrijke rol.

Ook deze uitgave van de Post-Rider kent weer een keur aan kortere bijdragen waarin lezers wetenswaardigheden melden. Daarbij een artikeltje over de machinestempels van Tallinn uit de periode 1947-1950, waarbij het origineel van voor de oorlog verandert in een tweetalig sovjettype. t

Philatelia Baltica, blad van de Forschungsgemeinschaft Lettland. Nummer 115, mei 2003.

Harry von Hofmann vertelt de verhalen van drie poststukken: een Duitse waardebrief naar Riga die op verzoek van de ontvanger op het postkantoor werd geopend om aan het loket de inhoud te controleren, een wenskaart in 1926 verzonden van het Letse naar het Estse deel van Walka/Valka/Valk/Valga en een aangetekende firmabrief uit 1938 waarvan de loketbeambte de aanname weigerde omdat een van de gebruikte postzegels beschadigd was. Ook in dit nummer kunnen de lezers zich weer (naar eigen keuze) verbazen over, lachen om, huilen om of ergeren aan een op eBay aangeboden Koerlandfantasie. In augustus toerden leden van de Forschungsgemeinschaft weer door Letland en namen in het voormalige kasteel van Durbe deel aan het 2de symposium gewijd aan de Letse postgeschiedenis. Het verslag van de daar gehouden lezingen is inmiddels verschenen (zie de rubriek “boekbespekingen”.

Boekbesprekingen

2. Symposium zur Postgeschichte Lettlands,
verslag van het 2de symposium gewijd aan de Letse postgeschiedenis dat plaatsvond op 9 augustus 2003 in het voormalige kasteel Durbe in Tukums.

Voor het symposium waren 5 lezingen voorzien van zowel Letse als Duitse sprekers.
Dr. Pārsla Pētersone van het Historische Staatsarchief van Letland sprak op basis van archiefonderzoek over de "communicatiemogelijkheden in Koerland tijdens de Noordse Oorlog". De internationale verbindingen bleven daarbij niet buiten beschouwing.
Zeer verrassend was de lezing van Juris Galviņš uit Ogre. Hij onderzocht de binnenkomende post van de kanselarij van de Koerlandse ridderschap uit de periode 1797-1801. Van de 811 brieven in het archief dragen 133 stempels van postkantoren in het gouvernement Koerland. Het merendeel daarvan was tot nu toe onbekend.
Heinz Lukaschewitz presenteerde een overzicht van het postverkeer door het front tussen Rusland en het door Duitse troepen bezette Lijfland en Koerland tijdens de wapenstilstandsperioden in 1917 en 1918. Fraaie poststukken illustreren zijn verhaal.
Ook Harry von Hofmann kwam met een grote verrassing. In zijn lezing over de eerste jaren van de Letse luchtpost (1920-1925) meldde hij dat met de proefvlucht Königsberg – Riga v.v. in oktober 1920 ook post is vervoerd. Von Hofmanns bijdrage aan het symposium vormde tevens de opmaat voor de introductie van het nieuwe handboek over de Letse luchtpost (zie de bespreking hieronder).
Door ziekte van Aivars Cimermanis kon zijn voordracht over de in Letland gebruikte sovjetpoststempels (1944-1990) geen doorgang vinden. De tekst is wel opgenomen in dit verslag.
Het tweetalige boekwerkje (Duits en Lets) is te bestellen bij: Harry von Hofmann Verlag,
Postfach 560156, 22551 Hamburg, Duitsland. Kosten: € 9,80 + verzendkosten.
Van harte aanbevolen !
RWvW.

Letland handboek: Die Luftpost 1920-1940.

Voordat in de laatste decennia van de vorige eeuw de luchtvaart een massabedrijf werd, was het omgeven met chique en romantiek. In het begin van de 20ste eeuw stonden luchtvaartpioniers in aanzien, het publiek stroomde toe bij luchtshows, dromen werden gedroomd. Daar is weinig meer van over.
Het vervoer van post door de lucht voegde in de eerste jaren na de Eerste Wereldoorlog een geheel nieuwe dimensie toe aan het postvervoer. Belangrijke kenmerken: snelheid en speciale tarieven.

Voor filatelisten is luchtpost een boeiend terrein. In vele landen werden speciale zegels uitgegeven voor de frankering van per vliegtuig te verzenden post. Die werden veelal afgestempeld met speciaal daarvoor ontworpen stempels en ook de transit- en aankomststempels bevestigden aan de ontvanger het transport per vliegtuig. Verzending per luchtpost kostte de afzender een, soms aanzienlijke, toeslag op het standaardtarief . Een onverdachte luchtpostbrief, met alles erop en eraan, is dan ook een lust in een verzameling.

Maar er is veel kaf onder het koren: "luchtpostzegels" met enorme toeslagen, eerste vluchten, louter door verzamelaars en handelaren verzonden zgn. zeppelinbrieven en nog meer maakwerk. Om echt van nep te kunnen onderscheiden is kennis van zaken een belangrijke vereiste.
Het nieuwste Letlandhandboek vertelt veel, heel veel (maar niet alles, zoals het een goed handboek betaamt) over de ontwikkeling en het functioneren van de luchtpost vanuit Letland.
Het bevat veel nieuwe gegevens die door de auteur, Harry von Hofmann, in letland in de archieven zijn opgedoken.
Absolute verrassing is de ontdekking dat met de proefvlucht van Riga naar Königsberg op 26 0ktober 1920 post is vervoerd. Het Duitse watervliegtuig dat de vlucht uitvoerde werd na aankomst in Königsberg door Britse officieren van de Entente in beslaggenomen (en na enige dagen weer vrijgegeven). Dit verhaal maakt deel uit van de uitgebreide posthistorische inleiding van het boek, waarna per jaar wordt vermeld welke verbindingen door welke luchtvaartmaatschappijen vanuit Riga werden onderhouden. Deze vermeldingen worden zoveel mogelijk geïllustreerd door poststukken.
Ook de binnenlandse vluchten komen aan de orde, inclusief de proefvluchten in 1935.
Hoewel Harry von Hofmann kritische opmerkingen maakt ten aanzien van de zgn. Zeppelin- en Katapultvluchten, krijgen deze met ca. 60 pagina's wel erg veel aandacht in het boek.
Dat geldt ook, maar dan in positieve zin, voor alle filatelistische elementen in relatie tot luchtpost: de speciale dagtekeningstempels, de luchtpostzegels, de tarieven en de luchtpoststrookjes.
Nieuw, in vergelijking met de eerder verschenen handboekdelen, is de integrale opname
van de bronteksten. Een uitstekend idee.

Letland- én luchtpostverzamelaars hebben er een prachtig handboek bij. Het hoort simpelweg in boekenkast van iedere verzamelaar die Letland een warm hart toedraagt. Van harte aanbevolen.
Het handboek **"Lettland: Die Luftpost 1920-1940"** kan besteld worden bij: Harry von Hofmann Verlag, Postfach 56.01.56, 22551 Hamburg, Duitsland.
Het tweetalige boek (Duits en Engels) kost € 68 + portokosten.

FIRMA – ONTWAARDINGEN OP RUSISCHE BRIEVEN IN HET BALTISCHE GEBIED (1858-1882)

Sven Kraul
Ruud van Wijnen

In "het Baltische Gebied" nummer 39 besteedden we aandacht aan de "firmabrief". Het accent lag op de aantrekkelijkheid van de typografie en de historische context.

Filatelistisch beschouwd is de firmabrief niets bijzonders, hooguit kan een verzamelaar van poststukken er van uit gaan dat de frankering onverdacht is.
Sven Kraul wijst op twee voorbeelden waarbij de firmabrief wel degelijk een filatelistische bijzonderheid vertoont: de firmaperforatie en de voorloper daarvan, de firma-ontwaarding

Bedrijven frankeren hun brieven en kaarten doorgaans op hun eigen administratie of postkamer. Een bode brengt de gefrankeerde poststukken vervolgens naar het postkantoor.
Die worden daar gestempeld en verzonden.
Tenminste….. als de bode en de postbeambte eerlijke mensen zijn. Maar de verleiding om een nog niet afgestempeld zegel ten eigen bate te laten "verdwijnen" ligt op de loer en is van alle tijden. Zeker als er grotere hoeveelheden postzegels omgaan.

In Rusland konden firma's zich tegen deze praktijken wapenen door op brieven en kaarten geplakte zegels al op hun kantoor te voorzien van een firmastempel. Daardoor werd het onmogelijk de zegel na verwijdering opnieuw te gebruiken, "misdaad" loonde aldus niet meer.

Doorgaans werden brieven met een firma-ontwaarding bij aanbieding op het postkantoor voorzien van een dagtekeningstempel. Kennelijk was dat geen standaardprocedure, want we kennen ook brieven waarbij dat niet gebeurde of waarbij pas bij aankomst een dagtekeningstempel op de zegel werd geplaatst.

Het plaatsen van een firma–ontwaarding sloot fraude niet uit. Zo bleef bijvoorbeeld de postzegelvoorraad op de administratie

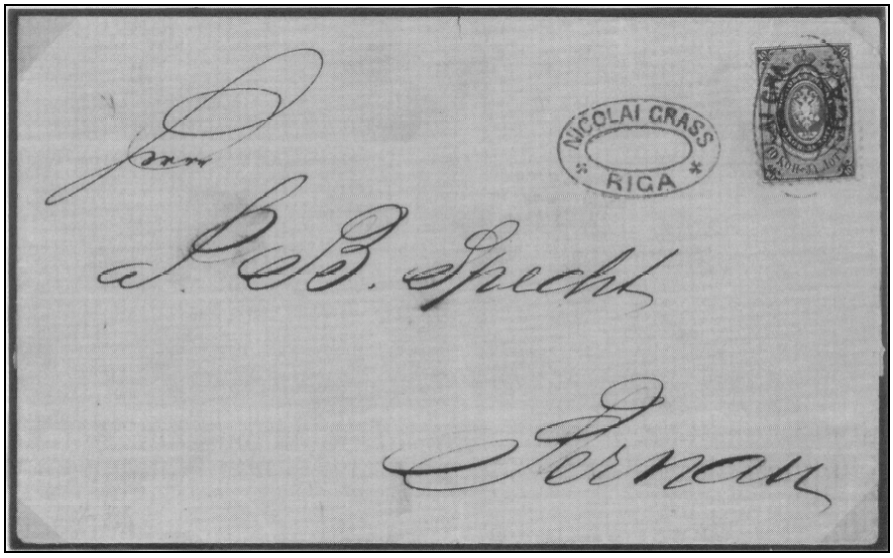

Afb. 1 *(78 %)*
Brief van de firma Grass in Riga naar Pernau/Pernov, mei 1864.
De postzegel is op het postkantoor niet voorzien van een dagtekeningstempel. Het firmastempel werd kennelijk als ontwaarding geaccepteerd (ex. Sven Kraul).

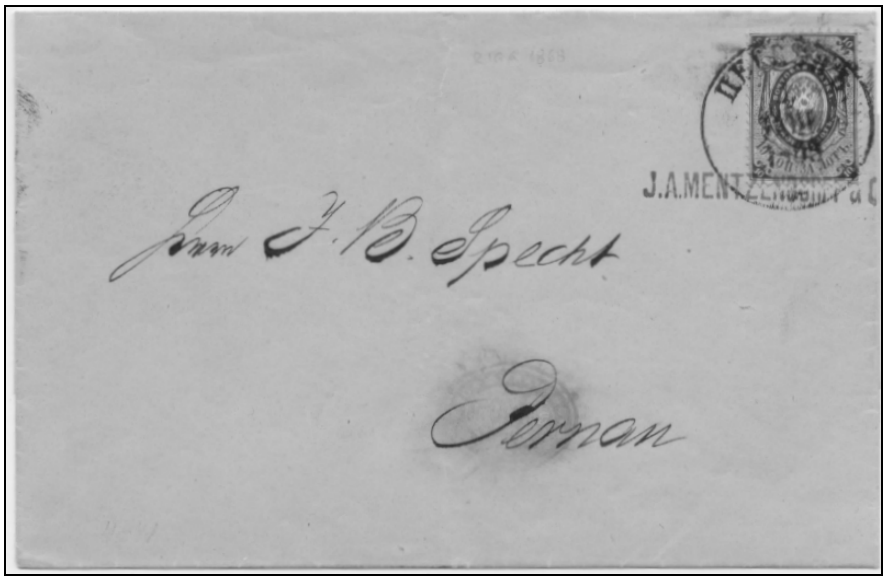

Afb. 2 *(85 %)*
Brief van de firma Menzendorf in Riga naar Pernau, juni 1868.
Bij aankomst in PERNOV werd op de postzegel een dagtekeningstempel geplaatst.
(ex. Artur Menzen).

kwetsbaar voor verduistering. Het aanbrengen van een firmaperforatie in de postzegel was een volgende stap in de diefstalbestrijding. Maar dat is een ander verhaal.

Het overzicht bevat 12 brieven. Negen daarvan bevinden zich in de collectie van Sven Kraul.
Verder leverden Artur Menzen, Harry von Hofmann en Ruud van Wijnen een bijdrage.

Daarvoor past dank aan hen.
We beschouwen dit overzicht als een eerste inventarisatie; aanvullingen zijn van harte welkom. ◂

Overzicht van bekende firma-ontwaardingen.

Firma, tekst zoals in het stempel	Vorm van het stempel.	Jaar van gebruikt
GEBR. KORST * POLANGEN *	Ovaal	1858
GEBR. LEVI & Co. TAUROGGEN	Dubbelovaal	1859
NICOLAI GRASS * RIGA *	Dubbelovaal	1864 afb.1
J.A. MENTZENDORF a.G.	Langstempel	1868 afb.2
A. SIEBERT & Co	Langstempel	1869 (Riga)
P. BORNHOLOT & Co * RIGA *	Dubbelovaal	1871 afb.3
LANKOWSKY & LICOP * MITAU *	Dubbelovaal	1871 afb.4
G. F. SCHULTZ * RIGA *	Dubbelovaal	1873 9 FEB. 73 met datum in midden.
GEORG THALHEIM EHEMALS KOEHNOKE & Co RIGA	Langstempel, drieregelig.	1873 afb.5
WESTERBERG & Co.	Langstempel	1874 (Riga)
THEDOR E. GERBER * RIGA *	Dubbelovaal	1876
G F S (Georg Friedrich Schaar, forwarding agent in Riga)	Ovaal	1882 afb.6

Afb. 3 *(85 %)*
Brief van de firma Bornholot in riga naar Pernau, 1871.
Bij aankomst in PERNOV werd het dagtekeningstempel op de zegel geplaatst.
(ex. Sven Kraul).

Afb. 4 *(85 %)*
Brief van de firma Lankowsky & Licop in Mitau/Mitava naar Pernau, okt. 1871.
Op het postkantoor van MITAVA gedagtekend. (ex, Sven Kraul).

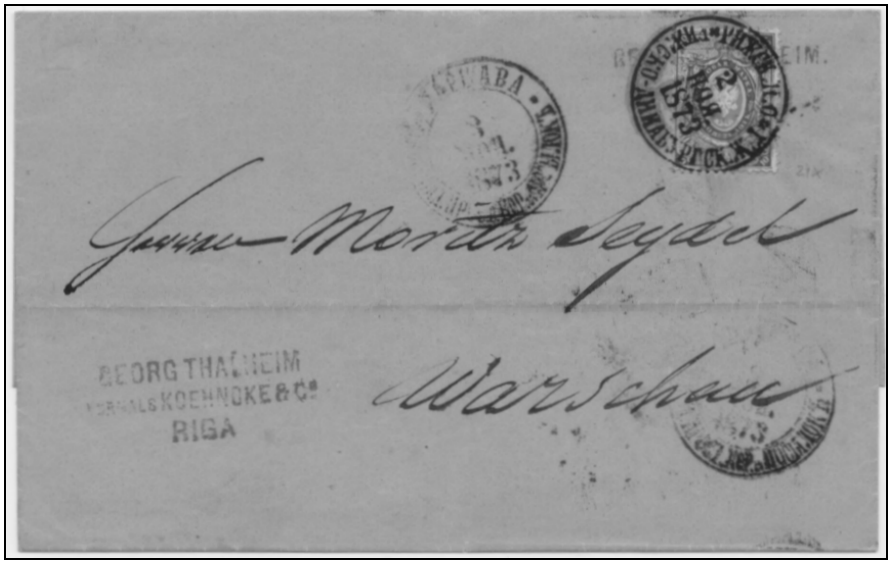

Afb. 5 *(80 %)*
Brief van de firma Georg Thalheim in Riga naar Warschau, 1873.
Dagtekening vond in RIGA plaats op het stationspostkantoor. (ex. Ruud van Wijnen).

Afb. 6 *(77 %)*
Brief van Hamburg naar Mitau/Mitava, aug. 1882.
In Riga door de forwarding agent Georg Friedrich Schaar gefrankeerd en per post verzonden. Over het ovale firmastempel G F S werd in RIGA het dagtekeningstempel geplaatst. (ex. Sven Kraul).

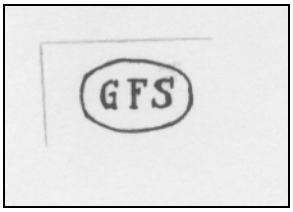

GELEZEN OVER DE FILATELIE VAN LITOUWEN

Jan Kaptein

Gerecenseerde tijdschriften of artikelen daaruit kunt u tegen porto- en/of kopieerkosten opvragen bij de secretaris (Lituania) of bij mij (Phillit, LPS Journal).

Phillit 2003 (1) ; no. 31

Voor de liefhebbers van plaatfouten is er weer een artikel van Antanas Jankauskas: de plaatfouten van de uitgave bij de 2e verjaardag van de onafhankelijkheid (16 februri 1920), Mi. 65-75. Verder vond hij nog een plaatfout in Mi. 300 (1935).

Lituania 2003 ; nr. 19 : Mitteilungsheft der Forschungsgemeinschaft Litauen im BDPh e.V.

Wolf-D. Röttger geeft een overzicht van de veldpoststations 164-167 tijdens de eerste Wereldoorlog. De gegevens komen uit de Rundbrief nr. 140 van de ARGE Deutsche Feldpost 1914-1918.
Over dit onderwerp heeft André de Bruin in HBG 38 een uitgebreid artikel geschreven.
Veldpost uit deze periode is ook een leuk verzamelgebied: de veldpoststempels zijn vaak op kaarten te vinden, waarvan ook de andere zijde een tijdsdocument is. Bij de kaart hiernaast is het onderschrift "Vom östlichen Kriegschauplatz. Deutsches Militär passiert den Kathedralenplatz in Wilna ***(afb.1)***.

Bernhard Fels neemt de 'Neuheiten auf FDC'en de 'Sonderstempel' voor z'n rekening. Bij de nieuwe uitgaven van 2003 was ook een serie bijzondere persoonlijkheden. Bernard Fels geeft verder meer details over hen, de architect Laurynas Stuoka-Gucevičius en de publicist Juozas Eretas. De genoemde architect heeft o.a. gewerkt aan de verbouwing van de kathedraal van Vilnius ***(afb. 1)***.
Andrzej Wydra schrijft een boeiend artikel over de internering van Poolse soldaten en burgers in Litouwen in het begin van de Tweede Wereldoorlog

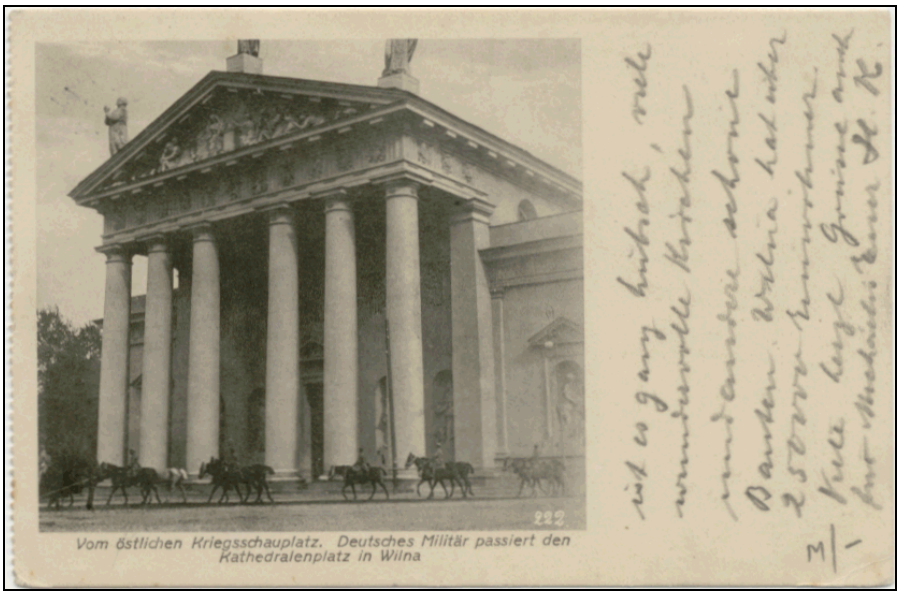

Afb. 1 *(84 %) (ex. Jan Kaptein)*
Veldpoststation Nr. 166 was september 1915 tot en met december 1918 in Vilnius gevestigd. Het behoorde (evenals nr. 171, ook in Vilnius) bij het 40e Reservekorps. Dit korps was uit Mariampol opgerukt en maakte deel uit van het 10e Leger. Het briefstempel is ook van een eenheid van dit 10e Leger: het 'Rekrutendepot der 10 Armee'.

(oktober 1939-april 1941). Litouwen was (nog) neutraal en had pas het Vilnius-gebied teruggekregen. In HBG 10 is over dit onderwerp geschreven door J. Kucharski.
Verder veel kleinere artikelen in dit nummer.

"Lithuania" Philatelic Society (LPS) Journal 2002 (2) ; no. 231

Als eerste artikel heeft dit Engels-Litouwse tijdschrift een beschrijving door Vytautas Doniela van de luchtpost, m.n. de eerste vluchten, vanuit Vilnius. Het gaat over de periode 1925-1939, de Poolse periode dus. De start is een militaire vlucht (14-21 oktober 1926) Warschau-Lida-Wilno (Vilnius)-Riga-Tallinn-Helsinki-Warschau.
De vlucht van 17 augustus 1932 was het begin van een echte regelmatige luchtpostdienst: Warschau-Wilno-Riga-Tallinn. Door de Poolse bezetting van het Vilnius-gebied waren er geen directe verbindingen met Litouwen. Pas op 15 augustus 1938 werd ook Kaunas –de voorlopige hoofdstad van het toenmalige Litouwen- in de route opgenomen.
Verder wordt nog aan een aantal speciale vluchten aandacht besteed.
Een artikel over de postdienst in Litouwen in de zomere van 1941 is van de hand van V. Miežanskas.
Met enige jaloezie heb ik gekeken naar de beschrijving van nieuwe uitgaven, speciale enveloppen en stempels: in kleur.

De beschrijving van de briefkaarten van Litouwen door Ričardas Vainora is alleen in het Litouws, maar geeft toch een goed overzicht van alle kaarten met typen.

Tot slot heeft Vatautas Doniela nog een artikel over de geldoverschrijvingen 1919-1940: formulieren en tarieven. ◂

Oproep

Voor het volgende nummer van ons blad zou ik graag iets schrijven over de spoorpost in Litouwen. Ik heb wel wat materiaal als illustratie, maar ik zou graag kopieën ontvangen voor aanvullende illustraties. Als leden ook over een onderdeel iets willen schrijven: altijd welkom.
Jan Kaptein Tel. 0346-574418
j.kaptein@hccnet.nl

Twee alternatieven voor onze veiling

Nu onze verenigingsveiling ter ziele is, heeft het bestuur twee mogelijkheden bedacht om u toch in de gelegenheid te stellen materiaal voor uw collectie aan te kopen. In beide gevallen gaat het om een proef in 2003 en 2004.
Tijdens onze bijeenkomsten zullen we ter plekke een veiling organiseren. Ieder aanwezig lid kan maximaal vijf te veilen kavels inleveren. De kavels moeten goed te bekijken zijn, verpakt in doorzichtig materiaal en bij voorkeur voorzien zijn van een korte informatieve tekst. De veilingmeester van de dag nummert de ingeleverde kavels ter plekke en legt ze ter bezichtiging. De veiling gaat per opbod.
Over de toeslag betaalt de koper 10%; de toeslag komt ten goede aan de verenigingskas. De verkoper betaalt geen provisie.

Daarnaast krijgen alle leden de mogelijkheid materiaal tegen vaste prijzen aan andere leden aan te bieden op een inlegvel bij ons blad. De vereniging is hierbij geen intermediair, ze biedt slechts de mogelijkheid aanbiedingen gelijktijdig met ons blad te verzenden. Dit mag, in de proefperiode, echter niet leiden tot hogere portokosten. Koop en verkoop vinden direct plaats tussen twee leden. Het eerst inlegvel met aanbiedingen treft u aan in dit blad. Mocht deze proef in 2004 succesvol blijken te zijn, dan stelt het bestuur zich voor dat de verkopers een vergoeding aan de vereniging afdragen. Te denken valt aan een bijdrage aan de portokosten voor de verzending van ons blad.

RWvW.

Geen bijeenkomsten meer in De Gentel

Tijdens onze bijeenkomst in Geldermalsen in maart jl. werd het ons op onplezierige wijze duidelijk dat we voor de laatste keer bijeen konden zijn op deze plek. Ruim 20 jaar geleden kozen we voor De Gentel vanwege de centrale ligging in Nederland, de geschikte zaalruimte en de plezierige ambiance. De trouwe bezoekers aan de bijeenkomsten weten uit ervaring, dat het laatste er de afgelopen jaren niet beter op werd.
Vanwege de centrale ligging en de goede bereikbaarheid heeft uw bestuur allereerst in Geldermalsen rondgekeken naar een nieuw onderkomen voor onze bijeenkomsten.
En zowaar, met succes.
In 2004 zullen we, **op 20 maart en 18 september**, bijeenkomen in verenigingsgebouw "Ons Huis". We hebben er de beschikking over een ruime zaal, goed van licht en goed te verduisteren, met ruime parkeergelegenheid voor de deur en koffie/thee/lunch zoals we het ons voorstellen. Het prijsniveau is ongeveer gelijk aan dat van De Gentel.
Enige nadeel is wellicht dat "Ons Huis" wat verder van het NS-station is gelegen. Voor de gemiddelde wandelaar zeker geen probleem, voor diegenen die wat moeilijker te voet gaan onderzoekt uw bestuur nog een heen-en-weer dienst.
Nadere informatie over de ligging van "Ons Huis", inclusief een plattegrond, ontvangt u bij de convocatie voor de bijeenkomst van 20 maart.

RWvW.

LETLAND, POSTALE AANWIJZINGEN - 3

Ruud van Wijnen

In deze derde aflevering over de in Letland gebruikte postale aanwijzingen gaat het achtereenvolgens over brieven en kaarten die in brievenbussen werden aangetroffen en waarmee iets aan de hand bleek te zijn, over poststukken waarvoor tot twee maal toe een bericht moest worden gestuurd aan de geadresseerde, over correspondentie die helemaal niet werd afgehaald op het postkantoor en, tot slot, over aan postwagons afgeven poststukken met een lokale bestemming. In het Lets: het gaat over "Kastītes", "Otrā" (afb. 21), "Pieprasīta" (afb.21) en "Vietējs".

Kastītes

"Vēstuļu kastītes" en "pasta kastītes" betekenen letterlijk brievenbus en postbus. Het stempel "Izņemta no vēstuļu kastites" op een poststuk geeft aan dat het tussen alle "gewone" brieven in de brievenbus is aangetroffen, maar dat het een speciale behandeling behoeft. "Uit de brievenbus" en "Aus dem Briefkasten" zijn de Nederlandse en Duitse teksten van soortgelijke stempels.

Het stempel werd met name gebruikt op poststukken die, al dan niet met een veranderd adres, door een (soms onterechte) ontvanger opnieuw werden gepost (afb. 22). Minder voorkomend zijn de in de brievenbus aangetroffen brieven die, blijkens hun frankering en/of eventuele opmerking op de envelop, dienden te worden aangetekend. Ook die kregen het stempel "Izņemta no vēstuļu kastītes" (afb. 23). De afzender moest er maar op vertrouwen dat zijn brief werd opgemerkt en in ieder geval ontving hij geen bewijs aan aantekening.

Op kleine postkantoren en agentschappen werden deze aanwijzingen op de enveloppe geschreven (afb. 24).

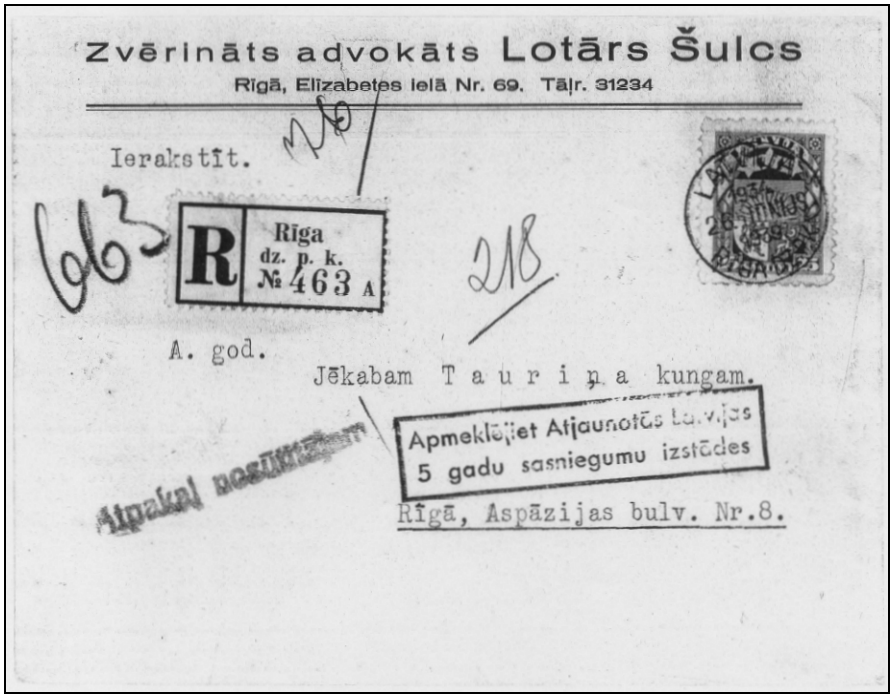

Afb. 21a *(75 %)*
Voor- en achterzijde van een aangetekende lokale brief, RIGA DZ.PK., 26 juni 1939, met vier postale aanwijzingen..
Beëdigd advocaat Lotārs Šulcs stuurt op 26 juni een brief naar het adres Aspāzijas boulevard 8. Blijkens het Izziņa-briefje ***(afb. 21b)*** *kan de brief daar niet bezorgd worden en laat de postbode een mededeling achter. Zonder resultaat, want op 4 juli volgt het tweede bericht "Otrā". Opnieuw reageert de geadresseerde niet en blijft de brief op het postkantoor liggen. Op 2 augustus wordt daar het stempel "Nav Pieprasīts / Non réclamé" geplaatst en gaat de brief terug aan de afzender: "Atpakal nosūtītājam".*

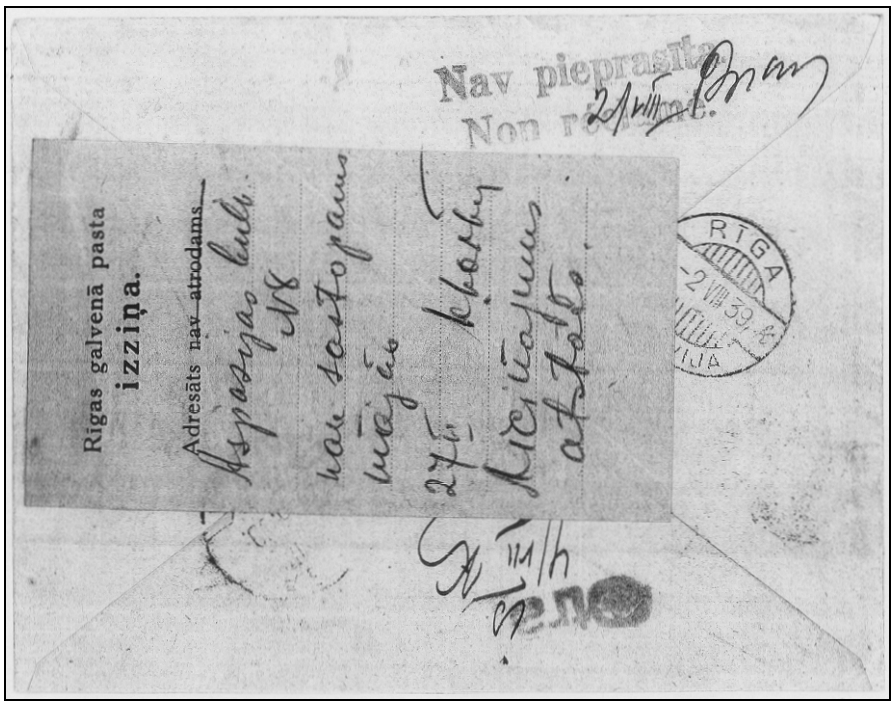

Afb. 21b *(75 %)*
De achterzijde met het Izziņa-briefje.

Afb. 22 *(83 %)*
Briefkaart uit Finland, 1935. In RIGA met veranderd adres opnieuw gepost en doorgezonden naar Smārde.

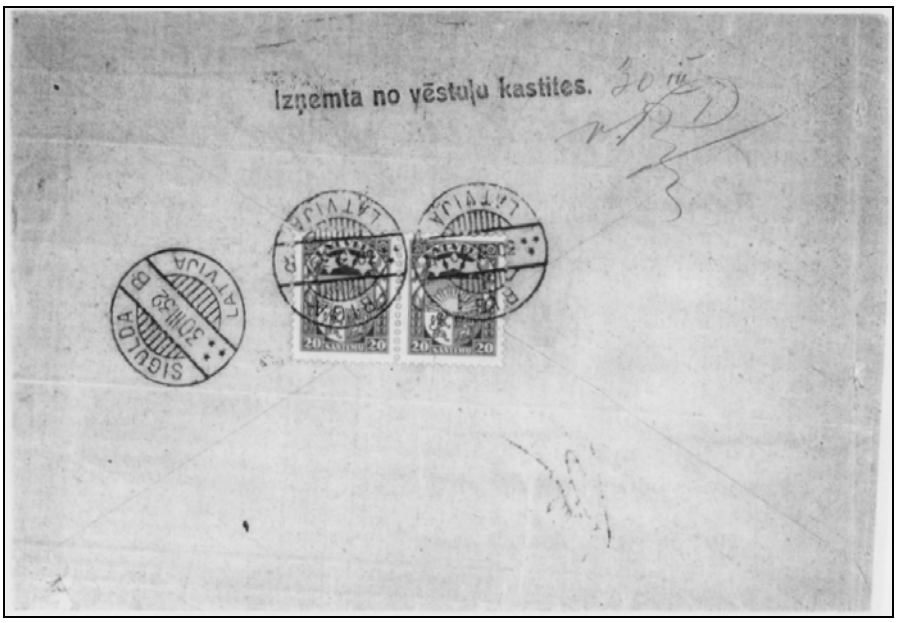

Afb. 23 *(61 %)*
Achterzijde van een in de brievenbus aangetroffen aan te tekenen brief. De afzender vermeldde dat op de voorzijde "Ierakstita" een zorgde voor de juiste frankering. Op het postkantoor van RIGA werd de brief aangetekend en verzonden naar SIGULDA, 1932.

Afb. 24 *(75 %)*
Geschreven aanwijzing "Izņemta no vēstulu kastītes", aangebracht op het postagentschap van KLIGI, 1938. De brief werd in de brievenbus aangetroffen en herkend als zijnde aan te tekenen. Aankomststempel van TUKUMS.

Afb. 25 *(85 %)*
In RIGA geposte briefkaart met een veranderd adres in Valkā, 1940
Het stempel met de toevoeging "ar mainītu adresi" kwam pas in 1939 in gebruik.

Nr	Stempel	Maten	Periode	Opmerkingen
1	Izņemta is wehstulu kastites.	kader: 49 x 7	1920 - 1921	Izņemta is wehstulu kastites. Tekst in oude spelling.
2	Izņemta no vēstuļu kastites	l = 58	1921	
3	Izņemta no vēstuļu kastītes.	l = 80	1927 - 1936	***afb. 22***
4	Izņemta no vēstuļu kastītes.	l = 69	1932 - 1933	***afb. 23***
5	Izņemta no vēstuļu kastītes	l = 61	1925	Stempel afgebeeld bij Jakimovs
6a 6b	Izņemta no vēstuļu kastītes.	zie bij opm.	a: 1930 b: 1940	Kadergrootte: a: 37½ x 11½ b: 40½ x 12 Stempels gebruikt in Ventspils
7	Izņemts no pasta kastītes.	l = 58½	?	Stempel afgebeeld bij Jakimovs
8	IZŅEMTA NO PASTA KASTĪTES.	l = 33 / 47½	1939 - 1941	
9	Izņemta no pasta kastītes ar mainītu adresi.	l = 66 / 44	1939 - 1941	Uit de brievenbus / met veranderd adres. ***afb. 25***
10			1930	Izņemta iz vēstuļu kastes: 1) ar vaļā taisišanas pazimem 2) bojātā veidā 3) ar noplēstām …… markām In de brievenbus aangetroffen: 1) met kenmerken van opening 2) beschadigd 3) met verwijderde….. zegels

Afb. 26 *(83 %)*
Ongefrankeerde briefkaart van RIGA naar REMBATE, 1922.
In Riga belast met 400 kap. Dit bedrag moest in Rembate geïnd worden. Op 22 april werd de geadresseerde voor de twee maal bericht zich daartoe op het postkantoor te vervoegen.
Geschreven aanwijzing "II paveste" rechtsboven.

Otrā

"Otrā" is een verkorting van het begrip "Otrā pavēste". Het betekent "Tweede bericht". Achter het Otrā-stempel wordt soms met de hand "pavēste" of "pav" vermeld. Ook in geschreven vormen kennen we diverse combinaties en afkortingen, zoals bijvoorbeeld "II pav". ***(afb. 26)***. Bij alle aanwijzingen treffen we een datum aan. Daaruit valt af te leiden dat het tweede bericht aan de geadresseerde een week na dagtekening van het betreffende poststuk werd verzonden.

"Otrā" geeft aan dat voor de tweede maal een bericht is achtergelaten of aan de geadresseerde is toegezonden met het verzoek het poststuk af te halen op het postkantoor. In veel gevallen gaat het om met verhoogd port belaste kaarten ***(afb. 27)***. Om het ontbrekende porto te innen konden die niet worden teruggezonden aan de afzender en veel geadresseerden voelden er kennelijk weinig voor zelf te portemonnee te trekken.

Afb. 27 *(89 %)*
In WALMEERA, lokale briefkaart, 1924. De kaart werd met 8 sant. belast omdat de afzender een ongeldig zegel had gebruikt ter frankering. Het tweede bericht aan de geadresseerde werd op 6 februari verzonden.

Pieprasīta

"Nav pieprasīta" betekent "Niet afgehaald". Bepaalde poststukken dienden, binnen een bepaalde termijn, door de geadresseerde op het postkantoor te worden afgehaald. Het gaat bijvoorbeeld om beporte brieven en kaarten ***(afb. 28)***, aangetekende post en poste restante zendingen.
Een poststuk, dat ook na een "tweede bericht" niet werd afgehaald, werd teruggezonden aan de afzender. Mocht deze onbekend zijn dan belandde het op het kantoor der rebuten.
Het stempel "Nav pieprasīta" komt weinig voor. Er zijn slechts drie stuks bekend; alle drie in een verschillende spelling.

Nr	Stempel	Maten	Periode	Opmerkingen
1	Otrā	l = 15 h = 6 / 4	1922	Gebruikt in Riga.
2		l = 27 h = 8 /6	1935- 1939	Gebruikt in Riga. ***afb.21***
3	Otrā	l = 18 h = 6 / 4	1924	Gebruikt in Valmiera ***afb.27***
4		l = 27 / 53	1931	Otrā pavēste Tweede bericht.

Nr.	Stempel	Maten	Periode	Opmerkingen
1	Naw peeprasita	kastje 53 x 9	1922	***afb.28*** Naw peeprasita
2	Nav pieprasīts. Non réclamé.	l = 39½ / 35 h = 4½ / 3	1937	Tweetalig stempel voor zowel binnenlands als internationaal gebruik.
3	Nav pieprasīts. Non réclamé.	l = 50 / 44 h = 6 / 4	1939	***afb. 21*** Tweetalig stempel voor zowel binnenlands als internationaal gebruik.

Afb. 28 *(82 %)*
JELGAWA, lokale briefkaart, 1922. Belast met 400 kap. Ondanks een tweede bericht op 21 mei meldde de geadresseerde zich nieten werd het stempel "Naw peeprasita" geplaatst. Tenslotte werd de kaart verzonden naar het kantoor der rebuten in Riga.

Afb. 29 *(77 %)*
Briefkaart van "Riga" naar Dubulti, een badplaatsje aan de Golf van Riga dat binnen het postdistrict van Riga viel. Verzonden met de postwagon ĶEMERI – RĪGA, 1937.
Op het stationspostkantoor van Riga voorzien van het stempel "Vietējs".

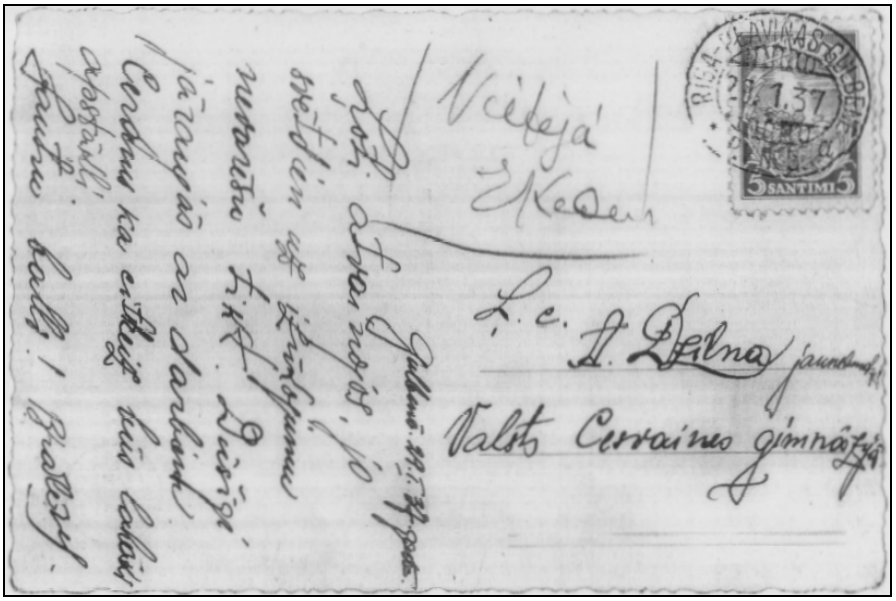

Afb. 30 *(89 %)*
Briefkaart van "Gulbene" naar Cesvaine. Verzonden met de postwagon RIGA – PĻAVINAS – GULBENE. Het plaatsje Cesvaine ligt aan de lijn van Gulbene naar Riga, ca. 35 van Gulbene.

Vietējs

Vietējs betekent "lokaal". Het stempel komt voor op poststukken die middels ovale stempels zijn gedagtekend in postwagons ***(afb. 29)***. Deze relatie met het vervoer per trein heeft geleid tot de opvatting dat de Vietējs-stempels in postwagons op brieven en kaarten werden geplaatst om er voor te zorgen dat het betreffende poststuk op tijd, d.w.z. binnen het lokale postrayon, zou worden afgegeven aan het station van bestemming of aan het stationspostkantoor dat voor verdere verzending het gunstigst gelegen was.

Ik denk dat deze opinie onjuist is en ga er van uit dat het Vietējs-stempel werd geplaatst op het stationspostkantoor van vertrek van de trein om de postbeambte in de postwagon er attent op te maken dat het aldus gekenmerkte poststuk al kort na vertrek van de trein diende te worden gegeven op een der eerstvolgende stations. Of dat nu daadwerkelijk binnen het lokale postrayon moest zijn gelegen is de vraag. Wellicht ging het om een station ergens aan het begin van de reis

In Letland reed een groot aantal postwagons: alle tot nu toe gevonden stempels met het woord "Vietējs" zijn echter hetzelfde. Bij gebruik in de postwagons zouden zeker formaatverschillen gevonden zijn. Daarnaast hebben alle, tot nu toe bekende, stempels een relatie met de voorsteden of buitengebieden van Riga.
Daarentegen werden twee geschreven aanwijzingen "Vietēja" aangebracht op poststukken die ergens in "the middle of nowhere" moeten worden afgegeven ***(afb. 30)***. ◂

Nr.	Stempel	Maten	Periode	Opmerkingen
1	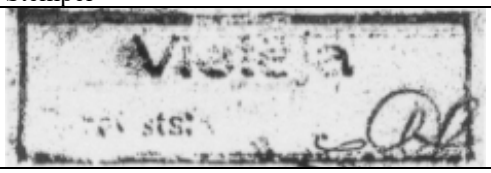	kastje 38 x 12	1925-1926	Vietēja ..stst
2	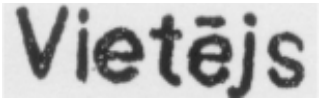	l = 24 h = 6 / 4½	1937-1938	

EEN BRIEF MET EEN KEGEL

Olav Petri

Sommige saaie poststukken verbergen een klein drama.
Op 5 november 1976 werd een brief gestuurd aan de directeur van Middelbare School nummer 44 in Tallinn. De enveloppe en de frankering zijn weinig spectaculair. Interessant is echter de instantie die in het machinestempel genoemd wordt en die ook te vinden is in het stempel dat in het hokje voor "afzender" staat. Helaas is de tekst niet erg scherp.

Blijkens het machinestempel is de brief afkomstig van de afdeling Binnenlandse Zaken van het Uitvoerend Comité van de Leninwijk in Tallinn. Dat is een beschrijving die verwijst naar een afdeling van de politie. Het afzenderstempel maakt duidelijk dat het gaat om een "Vytrezvitel". Dat is een "Ontnuchteringbureau". Nooit van gehoord?

Met name in de Sovjet-Unie, maar ook in landen als Frankrijk, Japan, Duitsland en elders kent men speciale bureaus waar voor één nacht mensen ondergebracht worden die zo dronken en laveloos op straat worden aangetroffen, dat ze een gevaar vormen voor zichzelf of anderen. Het gaat dus niet om gewone dronkenschap of een hoog promillage. In Rusland kan men in de winter gemakkelijk doodvriezen als men in een portiek belandt na een avondje stappen.

Afb. 1 *(73 %)*

Ik herinner me dat ik in de jaren '70 op één dag méér dronkenschap zag in Rusland dan in Amsterdam in een heel jaar. Volkomen laveloze mensen worden in Rusland vervoerd naar een ontnuchteringbureau, alwaar men – indien nodig hardhandig – aangepakt wordt: vastbinden, douche, verdere reiniging. Na zijn roes uitgeslapen te hebben, kan het slachtoffer weer de straat op. Er zijn wel kosten aan de behandeling verbonden. Al geruime tijd probeert men de dienst onder te brengen bij het Ministerie van Volksgezondheid, maar tot op heden valt het werk nog steeds onder de politie. Overigens worden volksvertegenwoordigers en leidinggevenden behandeld in speciale bureaus, waar men hen met meer consideratie behandelt. Hetzelfde geldt voor buitenlanders. Het aantal bureaus neemt de laatste jaren af.

Oorzaak onbekend.
Mijn fantasie zegt het volgende: een docent of leerling van Middelbare School nummer 44 is op 4 of 5 november opgepakt. De politie informeert middels dit schrijven de Directie van de school over het gebeurde. Mogelijk trof de Directie nog verdere maatregelen. Een kwestie van normen en waarden? ◂

SCHEEPSPOST EN ZEEPOST

André de Bruin

Een aantal afbeeldingen wordt hier getoond als aanvulling op het handboek Hurt/OjASTE

Zeepost is afkomstig van postkantoren aan boord van schepen. Voor Estland zijn dit dus Duitse en Finse schepen op de lijn Stettin-Tallinn-Helsinki. Zeepost komt verder voor bij passagiersschepen die Estse havens bezoeken. Men kan eigen stempels gebruiken of een Ests stempel.

Scheepspost is post die in havens naar het postkantoor vervoerd wordt. Schepen uit Estland kunnen dan elders Estse postzegels gebruiken of niet-Estse schepen kunnen niet-Estse postzegels gebruiken in Estse havens.
Bij dit soort post kunnen we dus Estse afstempelingen vinden op 'vreemde' – vaak Duitse of Finse- postzegels. Bovendien wordt dan vaak het 'Paquebot'-stempel gebruikt.

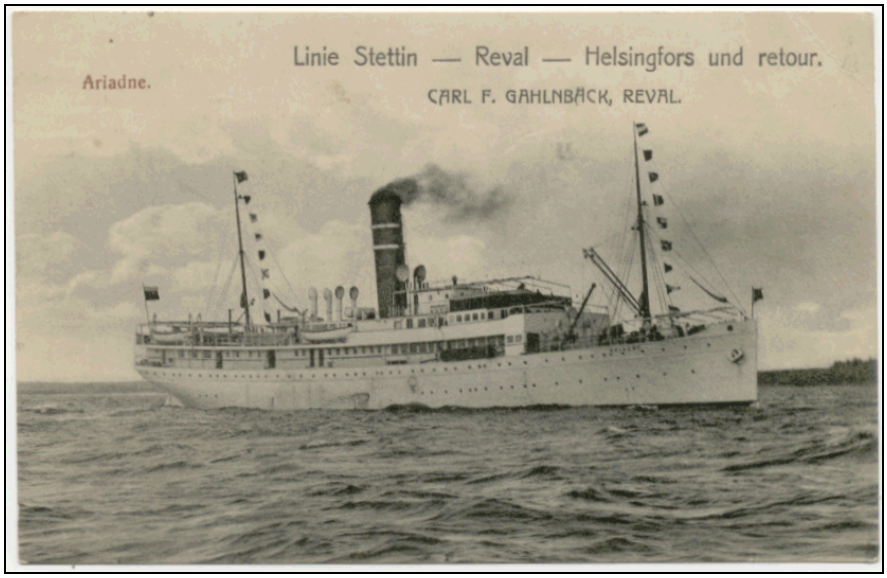

Afb. 1a *(83%)*
Het schip 'Ariadne' van de Finska Ånatartygs Aktiebolaget (Finse Stoomboot Maatschappij), gebouwd in 1914.
Informatie over dit schip is te vinden op Internet:
www.genealogia.fi/emi/emi321de.htm
Het schip deed dienst tot 1968 en is in 1969 verkocht om gesloopt te worden.

Afb. 1b *(83%)*

Afb. 2 *(81%)*
Kaart met Finse en Estse postzegel, stempel Tallinn.

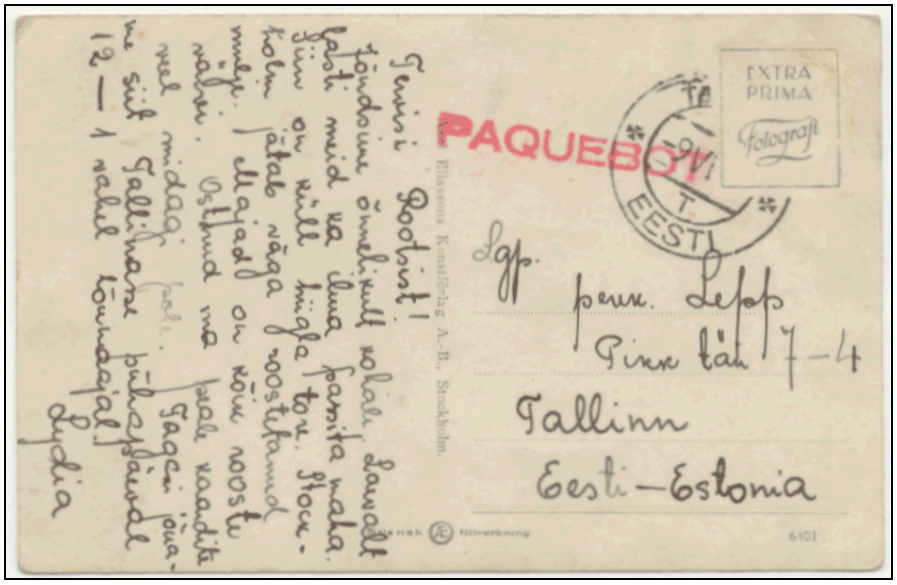

Afb. 3 *(83%)*

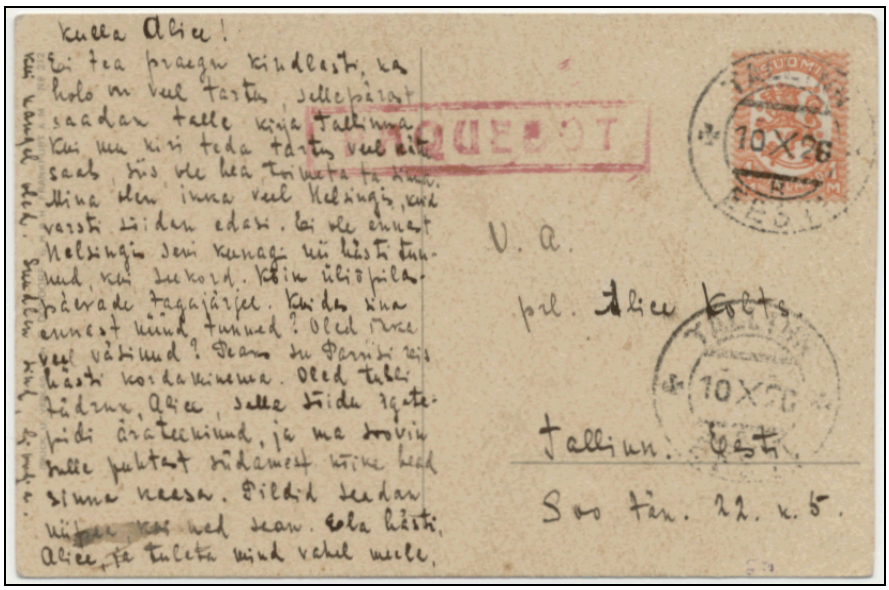

Afb. 4 *(83%)*
Kaart met Finse postzegel, stempel Tallinn.

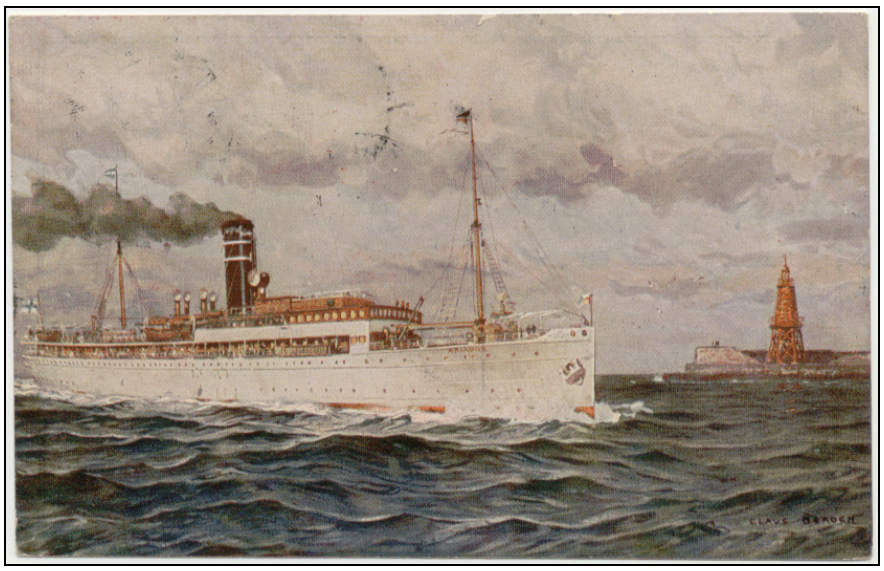

Afb. 5a *(82 %)*
Nogmaals een kaart met de 'Ariadne', vooral in kleur een prachtige kaart.

Afb. 5b *(82%)*
Nu met Duitse postzegels en de vermelding van de Finska Ånatartygs Aktiebolaget (Finse Stoomboot Maatschappij).

Afb. 6 *(83 %)*
Kaart, 1924, met in de tekst de plaats van verzending: Port Said (Egypte). Blijkbaar via Londen (Paquebot-machinestempel van London), naar Tallinn.
Op de beeldzijde van de kaart staat S.S. 'Hobsons Bay'.

Afb. 7 *(76 %)*
Brief met Finse postzegels en het 'Paquebot'-stempel. De zegels zijn afgestempeld met het stempel Tallinn.

RIGA: EEN PLATTEGROND UIT DE SOVJET PERIODE…….

Jan Kaptein

Onlangs kreeg ik -via Internet- een plattegrond van Riga te pakken. Deze kaart is uit de Sovjet periode en bedoeld voor Russischtalige toeristen.

De kaart is op zich gewoon, en heeft weinig met filatelie te maken, maar het toch een mooie aanwinst: het is nu geschiedenis. Dit artikel is min of meer een vervolg op het artikel over standbeelden in de vorige HBG.
Op de kaart vinden we namen, die nu in Riga niet meer zijn terug te vinden en die we wel op poststukken tegenkomen.

In de Sovjet periode zijn veel postwaardestukken – enveloppen - uitgegeven met op de linkerzijde een afbeelding uit het Baltische gebied. In de voormalige Sovjet-Unie werd dit soort postwaardestukken in grote hoeveelheden uitgegeven. Een volledige inventarisatie van deze afbeeldingen is er niet, maar wel een gedeeltelijke.
Over de periode 1953-1977 is er een Engelstalige catalogus van Coerts en Nizova, en alleen al in deze periode zijn er 12.561 enveloppen uitgegeven.
In deze catalogus vinden we de enveloppen terug op datum, zoals op de meeste enveloppen is aangegeven, soms alleen het jaar.

Verder wordt in de catalogus[1] het nummer aangegeven van de samenstellers van de officiële Russische catalogus, A.A. Lapkin en V.A. Yakobs.
Elke envelop heeft ook een officiële 'uitgave-titel'.
Probleem blijft om de 'Baltische' postwaardestukken eruit te vissen.
Op internet vinden we een flinke hulp: de site van Bert Hoflund geeft een bijna volledige lijst. Hier vinden we de datum van uitgave met de plaats waarop de envelop betrekking heeft per Sovjet republiek.
Het adres:
www.algonet.se/~bert/
In de catalogus van Coerts en Nizova, gesorteerd op datum, zijn dan meestal weer meer details te vinden.

[1] *Soviet postal stationery (envelopes) / Gerrie Coerts & Lina Nizova. - 1977*

Afb. 1 *(73 %)*
Postwaardestuk, uitgegeven 2-2-1965, catalogusnr. 3578.

De kaart van Riga

In ons vorige nummer kwam de 'Lenin-straat' aan de orde, die ook op deze kaart ***(afb. 2)*** is terug te vinden.
'**УЛ**' is de afkorting voor '**УЛИЦА**' (straat) en in '**ЛЕНИНА**' is dus Lenin te herkennen. Zoals we in HBG 42 gezien hebben heet de staat nu Brīvīdas iela ofwel Vrijheids-straat. Het eerste deel, door de oude stad, heet nu weer 'Kaļķu-straat'.

De 'Revolutiestraat' wordt vermeld op een postwaardestuk uit 1965 ***(afb. 1)*** en is ook op de kaart terug te vinden.

Op de kaart staat
УЛ. РЕВОЛЮЦИЯС, meer een cyrillische transcriptie van het Letse Revolūcijas iela.

Op het poststuk:
УЛИЦА РЕВОЛЮЦИИ, volgens de Russische grammatica. Met de herkregen onafhankelijkheid is de naam veranderd in Matisa straat, zoals ook voor de tweede wereldoorlog de naam was.

Omdat Riga al sinds de tsarentijd een van de belangrijkste plaatsen in Rusland was, zijn veel plaatsen en gebouwen van Riga afgebeeld op de Sovjet postwaardestukken.
Omdat het er zoveel zijn ligt in dit artikel het accent op de poststukken, die ook op een bijzondere manier – naamgeving bijvoorbeeld- iets zeggen over deze periode.

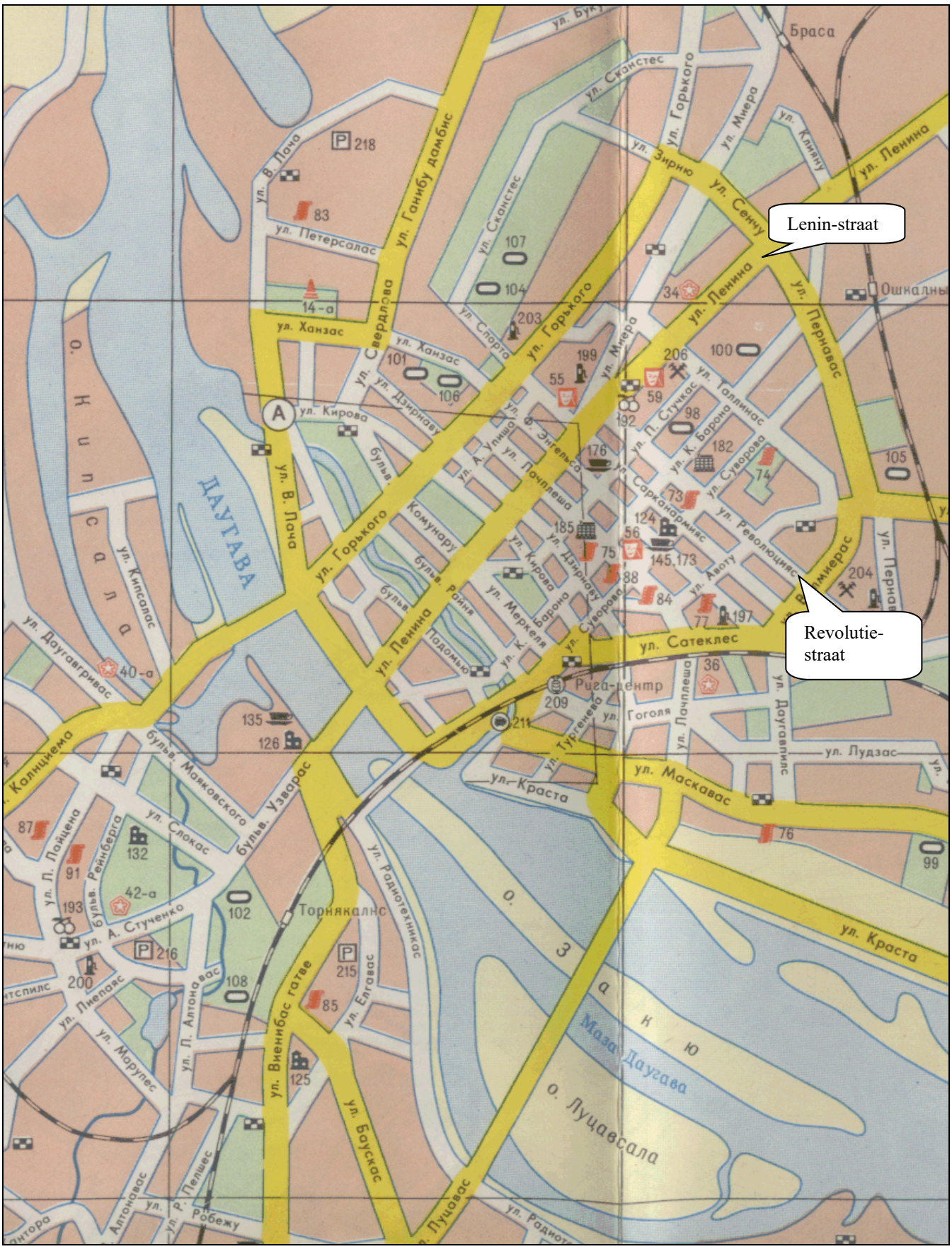

Afb. 2 *(100 %)*
Een deel van de kaart van Riga, gedrukt in Moskou, 1978.

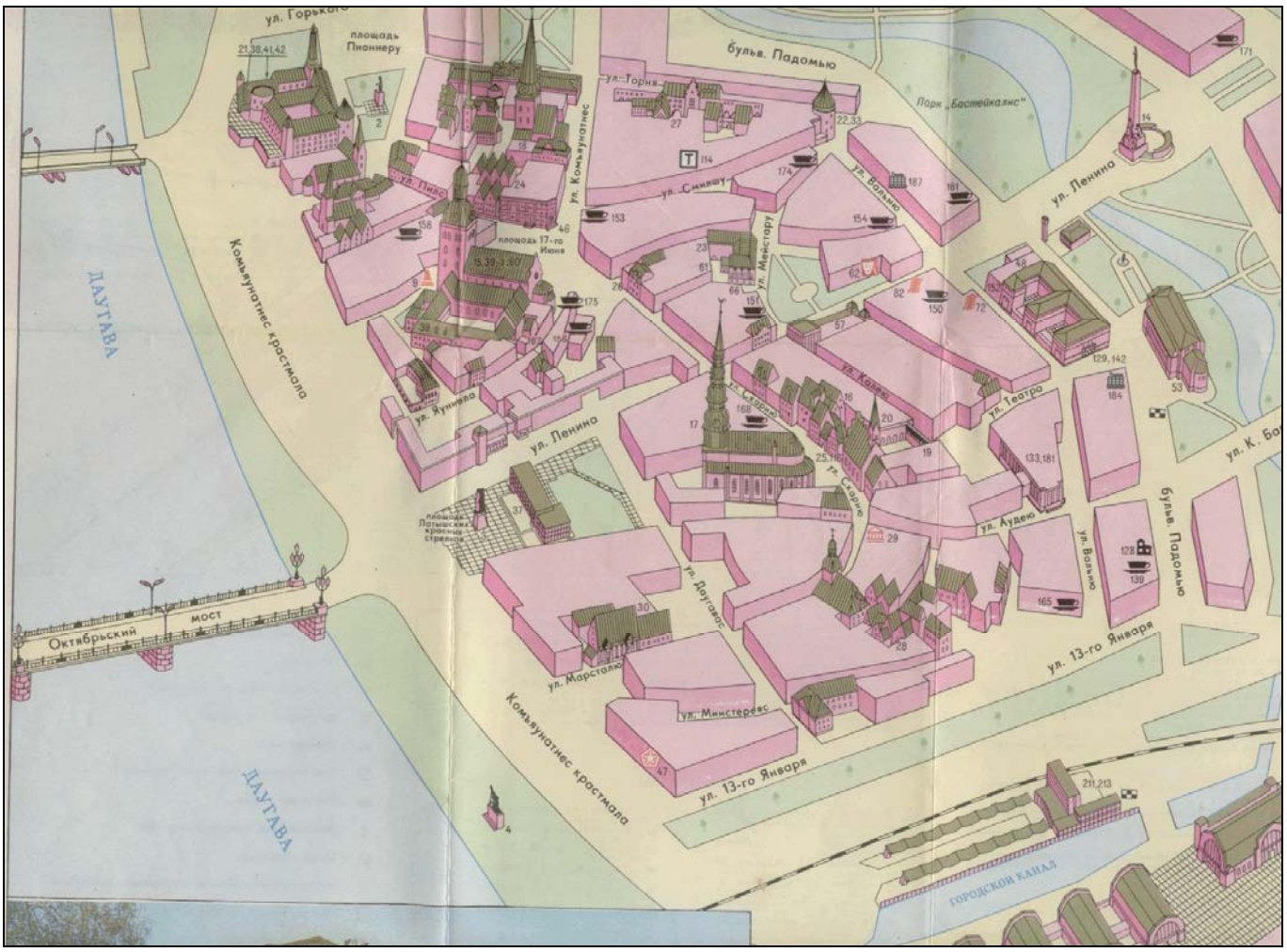

Afb. 3 *(62 %)*
Deel van de detailkaart van de oude binnenstad.

Op de andere zijde van de kaart is een detailkaart van het centrum afgedrukt ***(afb. 3)***. De gebouwen zijn wat driedimensionaal gemaakt en dat vergroot de herkenbaarheid. Zo zien we bij de monumenten heel duidelijk het huidige Vrijheidsmonument in de toenmalige Leninstraat.

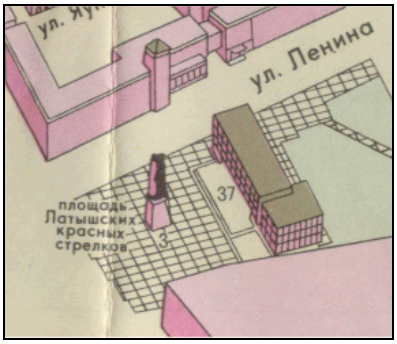

Zoals beschreven in HBG 42, is het gedenkteken voor de Rode Letse Geweerschutters meerdere malen afgebeeld op postwaardestukken en is op het einde van de Leninstraat aangegeven: "3 Letse Rode Schutters, 1971. Beeldhouwer V. Alberg. Architecten D. Duba, G. Lusis-Grinberg. Letse Rode Schuttersplein (detailkaart)."
In een brochure, uitgegeven ter gelegenheid van de '60. Jahrestages der grossen sozialistischen Oktoberrevolution' lezen we over hen:
"Das Heldentum der Lettischen Schützen
In Riga, dort wo die W.-I.-Lenin-Straβe zur Daugava führt, stehen auf einem Platz die gewaltigen granitenen figuren dreier Schützen. Es sind in Soldatenmäntel gekleidete revolutionäre Arbeiter. In den Tagen des Roten Oktober stellten sich 58 000 lettische Schützen entschlossen auf die Seite der sozialistischen Revolution, nahmen aktiv an der Verteidigung der jungen Sowjetrepublik teil.
Die lettischen roten Schützen lieβen die konterrevolutionären Einheiten nicht nach Petrograd durch. Das 6. Schützenregiment wurde zur Unterstützung der revolutionären Ordnung in Petrograd herangezogen und nahm an der Liquidierung konterrevolutionärer Aufstande teil. ……..Im Januar 1920 schrieb de "Iswestija': 'Die lettischen Schützen haben sich auch vor der Organisierung der heutigen Arbeiter-und-Bauern-Armee und in der ruhmreichen Roten Armee selbst durch ihren Mut und ihr Heldentum das Recht auf den Dank der russischen Arbeiterklasse und des Weltproletariats verdient…' Im Zentrum Rigas ragt jetzt das Monument auf, ….".[2]
Dit soort brochures wordt nu niet meer geschreven.

[2] *Lettischen Sozialistische Sowjet-Republik / [autor: Ilmar Iwert]. – 1977. – p. 11.*

Een fraai voorbeeld is een modern poststuk –hoewel 1956 ook alweer even geleden is- met een afbeelding van de Komsomol Kade ***(afb. 4)***. Komsomol klinkt erg communistische en dat is het ook: het is de afkorting voor 'Communistische Jeugdbond'.

Op de detailkaart hiernaast ***(afb. 3)*** wordt de rechterkade langs de Daugava '**КОМЪЯУНАТНЕС** (KOMSOMOL) **КРАСТМАЛА** (KRASTMALA = Lets voor 'Kade')' genoemd. Dit is meer een transcriptie van de Letse aanduiding, 'Komjaunatnes krastmala', die ook gebruikt is op andere poststuk met deze kade ***(afb. 5)***. Op dit poststuk vinden we de tweetalige aanduiding, Russisch en Lets.

Deze hoofdstraat ziet er nu heel anders uit dan in de 20-er jaren. Toen waren er aanlegplaatsen, er was veel handel met kisten en kramen. Ook de haven en stadsmarkt waren hier te vinden. In 1924-1939 werd de nieuwe markt gebouwd (de 'hallen' onder in de kaart), in de Sovjetperiode de 'Centrale Kolchosmarkt'.

In 1930 werden vele straten (Gutenberga, Mazā Peldu straat, Daugavas kade, Brēmiešu straat en de oude marktplaats verenigd in één straat, die in 1934 de 11 November boulevard werd gedoopt: '11 novembra krastmala'.
Deze dag is een Letse gedenkdag, 'Lāčplēša-dag'. Op 11 november 1919 werden de Duitsers na een bloedige slag door het Letse leger verdreven en werd de Letse vlag gehesen boven het Riga-kasteel. De gedenkdag, waarop de helden uit de Eerste Wereldoorlog en de vrijheidsstrijders van Letland worden herdacht, is genoemd naar de Letse epische held Lāčplēša.

In 1940 werd het Daugavas Krastmala en daarna tijdens de Duitse bezetting Daugavmale.
Na de oorlog werd de verwoeste haven verder van de stadskern aangelegd en –ter ere van de jeugd die de kade hersteld had, werd de naam van de kade in 1948 Komjaunatnes Kade.
Ook de in 1899 gebouwde pontonbrug werd gereconstrueerd. Op de kaart zien we ook nog de in de 50-er jaren gebouwde 'Octoberbrug'.

Afb. 4 *(72 %)*
Postwaardestuk, uitgegeven 10-4-1956 (catalogusnr. 246) met de ***КОМСОМОЛЪСКАЯ НАБЕРЕЖНАЯ*** *volgens het juiste Russisch. Dezelfde afbeelding vinden we ook op een ander postwaardestuk, nr, 432 (23-5-1957)*

Afb. 5 *(73 %)*
Postwaardestuk 12-2-1965, catalogusnr. 3602.

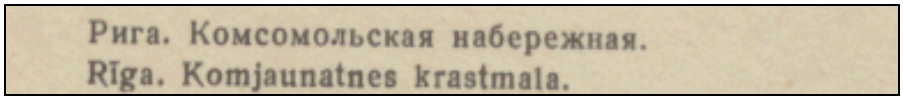

Afb. 6 *(73 %)*
Een envelop met zegel van de Sovjet-Unie met de kade.

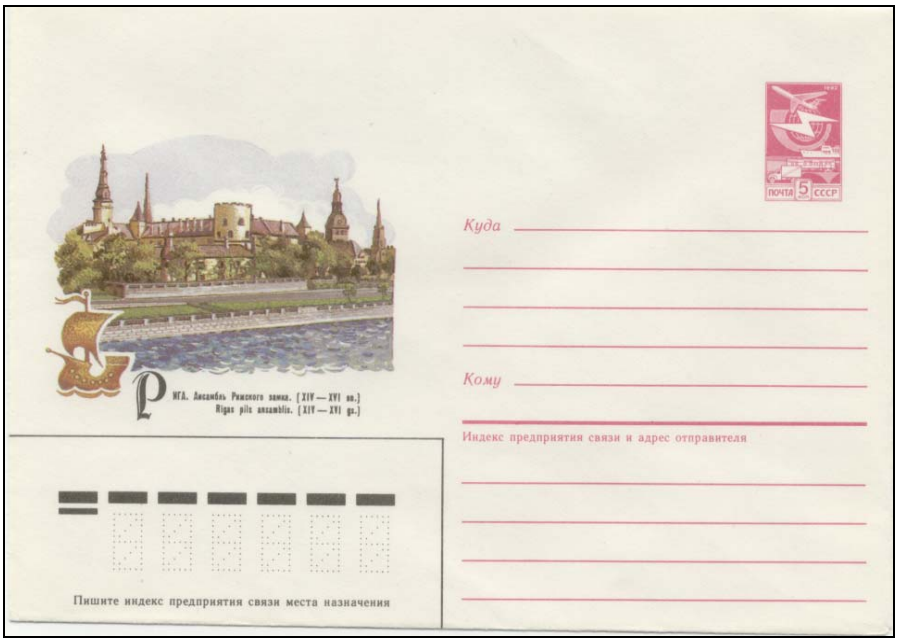

Afb. 7 *(73 %)*
Postwaardestuk met 'Rigas pils ansamblis', 30-10-1985, catalogusnr. 84-524

Afb. 8 *(73 %)*
Postwaardestuk, 21-7-1958, catalogusnr. 735. Kasteel van Riga aan de Komsomol krastmala.

Nu heet deze brug de Akmeņs Tilts (t.o. de Letse Schutters). In 1990 kwam de oude naam van de kade weer terug: 11 Novembra Krastmala.

Kasteel van Riga

Iets noordelijker langs de Daugava, is op de detailkaart het kasteel van Riga te vinden, ook aan de Komsomol kade ***(afb. 7)***.
In deze burcht zetelde de magister van de Lijflandse Orde tot in de 16e eeuw. Later werd het de residentie van de gouverneur van Riga en tijdens de eerste onafhankelijkheid van de president van Letland.
Met de bouw werd in 1330 begonnen. Het kasteel werd wat apart van het centrum, buiten de stadsmuren, gebouwd met eigen versterking. De Orde-ridders hadden het vaker aan de stok met de bisschop van Riga en de burgers van de stad. Het oude kasteel in de stad zelf was in 1297 door de inwoners van Riga vernietigd en in 1484 werd ook het nieuwe een keer door de bisschop vernietigd.

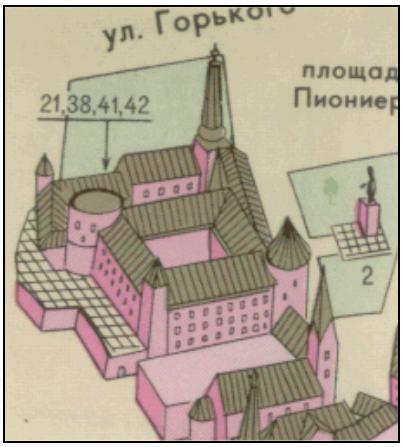

Volgens de legenda van de kaart: "21 Kasteel van Riga, 14e-200e eeuw (thans museum en pionierspaleis), Pioniersplein, 3 (detailkaart)"

In een reisgids uit de Sovjetperiode van M. Debrer[3] lezen we dat in 1941 het gebouw door een besluit van de Letse Sovjetregering aan de kinderen werd overgegeven en sindsdien is het 'Paleis van de Pioniers en Scholieren'. Op het postwaardestuk uit 1968 wordt het dan ook 'Pionieru pils (paleis/kasteel)' genoemd ***(afb. 10)***.

[3] *Riga : Reiseführer / M. Debrer. – Moskau : Verlag Progreß, 1978*

Er waren allerlei activiteiten voor kinderen en ook ontmoetingen met veteranen van de 'Groβen Vaterländischen Krieges und Arbeitsveteranen'. Heel opvoedkundig dus. In het gebouw waren tijdens de Sovjettijd –en ook nu nog- drie musea gevestigd: voor buitenlandse kunst, het J.Rainis-museum voor literatuur, en een derde museum voor de Letse geschiedenis.
Sinds 1996 is het kasteel opnieuw ingericht als residentie van de President.

Op het kaartje hiernaast is op het 'Pioniersplein' staat nog een standbeeld aangegeven:
"2. P. Stusjke, 1962, Beeldhouwer E. Melders, architekt G. Melderis, Pioniersplein (detailkaart)".
Dit gedenkteken –zie foto hieronderwas ter ere van de bekende Letse communistische revolutionair P. Stučka (1865-1932). Hij was een strijdgenoot van Lenin. Van 1917-1918 was hij lid van de regering van Sovjet-Rusland en eerste Volkscommissaris voor Justitie. In 1919 leidde hij de Sovjetregering van Letland[4].

Stučka-Denkmal auf dem Pionierplatz

[4] Foto en levensbeschrijving ook in de gids van M. Debrer. – p.48-49.

Afb. 9 *(73 %)*
Postwaardestuk, 6-5-1970, catalogusnr. 7010 met de 'Daugavas krastmala'.

Nadat de 'nationalistische Bourgeoisie' de macht aan zich had getrokken, verliet hij Letland en verbleef verder in Moskou.
Daar werd hij voorzitter van het Opperste Gerecht van de RSFSR en was medegrondvester van het Sovjetrechtssysteem.
"Die Werktätigen Lettlands halten das Andenken ihres hervorragenden Landsmanns hoch in Ehren"[4].
Er was in Riga ook een straat naar hem genoemd, en even dacht ik deze straat op een postwaardestuk te hebben. Dit stuk heeft echter betrekking op de plaats 'Stucka', het huidige Aizkraukles ***(afb. 11)***.

In 1960 werd begonnen met de bouw van een grote waterkrachtcentrale in de Daugava en eind 1965 werd de eerste elektriciteit geleverd. De stad die hier ontstond werd naar Peteris Stučka genoemd.
Ruud van Wijnen vond in zijn collectie zelf nog een brief met het stempel van deze plaats:

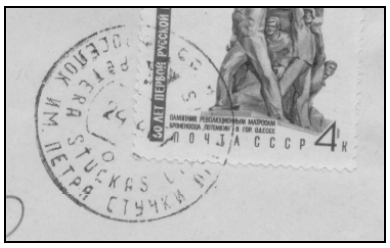

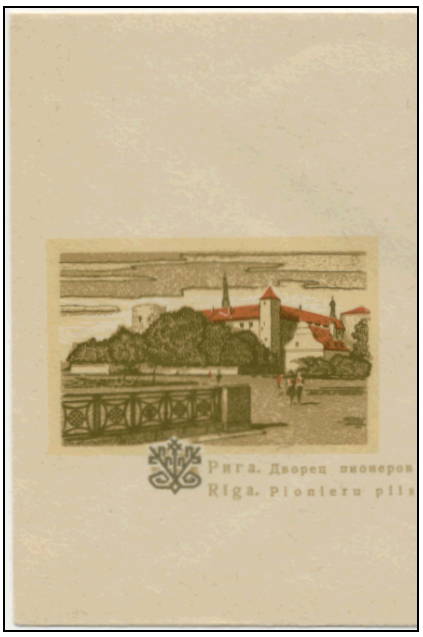

Afb. 10 *(72 %)*
Postwaardestuk, 16-10-1968, catalogusnr 5898, met het 'Pionierspaleis'.

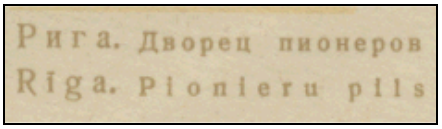

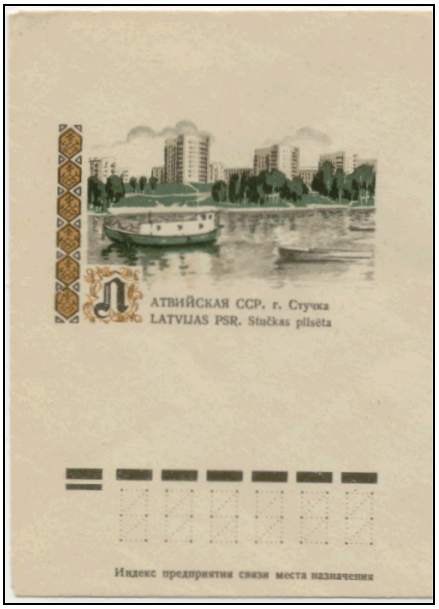

Afb. 11 *(67 %)*
Postwaardestuk, uitgegeven 10-11-1974, catalogusnr. 10.108.

Het standbeeld is in 1991 of 1992 weggehaald van het huidige Pils-plein en ergens in een magazijn opgeslagen. Toen het magazijn van eigenaar wisselde is het monument verdwenen.

De waterkrachtcentrale in de plaats Stuckas, 'Die allerjungste Stadt'[5] was vernoemd naar Lenin, maar zal nu ook niet meer zo genoemd worden.
Ook de Staatsuniversiteit in Riga kreeg zijn naam: 'Letse Staats-Universiteit 'P. Stučka' ***(afb. 12)***.

De kerken in het oude centrum

Op de detailkaart van het oude centrum ***(afb. 3)*** is ook een aantal kerken te zien. De kerk met de karakteristieke vierkante toren is de Dom.

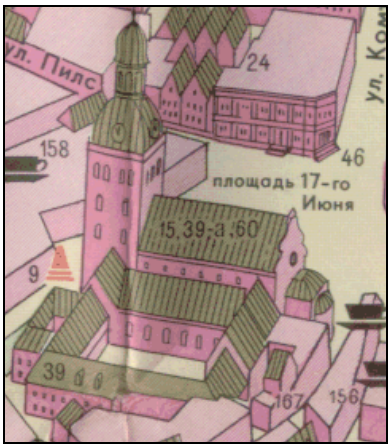

De Dom-Concertzaal is op heel veel sovjetpoststukken te vinden ***(afb. 13)***. In 1211 werd met de bouw van deze kathedraal begonnen en na de voltooiing is hij nog vele malen verbouwd. In de Sovjet-periode werd het een museum, een filiaal van het museum van de geschiedenis van de Letse SSR. Behalve museum was Dom ook concertzaal met een zeer beroemd orgel –één van de beste van Europa.
Nu wordt de Dom ook weer gebruikt voor kerkdiensten: de eerste kerkdienst in recente tijden was op 9 oktober 1988. Zo werd de dag gemarkeerd dat het Volksfront (Tautas Fronte) van Letland werd opgericht om campagne te voeren voor politieke, culturele en economische onafhankelijkheid.

Een andere zeer karakteristieke kerk is de Petruskerk ***(afb. 14)***.

Afb. 12 *(73 %)*
Envelop met links de Staatsuniversiteit en rechts het stempel van deze 'P.Stučkas Latvijas Valsts Universitates' bij gelegenheid van het 40-jarig ('40 Gadi') bestaan in 1959.

Afb. 13 *(74 %)*
Postwaardestuk uitgegeven 26-05-1970, catalogusnr 7040. De dom is op meer postwaardestukken te zien: postwaardestuk16-10-1973 met nr.9252, op 13-05-1975 met nr. 10.533, en 11-12-1986 met nr.86-582.

[5] *Lettischen Sozialistische Sowjet-Republik / [autor: Ilmar Iwert]. – 1977. – p. 16-17.*

Verder zijn er allerlei poststukken met een overzicht van de stad, waarbij de torens van de kerken een belangrijke plaats in het gezicht van de stad innemen ***(afb. 15)***[6].

'Vecriga'

Op veel poststukken wordt bij de afbeelding 'Vecriga'[7] vermeld. Dit betekent 'Oud Riga' (Vec-Riga), en is het gebied tussen de rivier Daugava en het Stads-kanaal (Pilsētas kanals) ***(afb. 16)***.
Van deze schilderachtige binnenstad is ook nog de 'Amatu iela', het monument de 'Tris braji' (drie gebroeders, drie middeleeuwse huizen), en de 'Sarkanas Gvardes iela' op poststukken afgebeeld. De Sarkanas Gvardes iela, ofwel 'Rode Garde Straat' ***(afb. 17)*** zal nu wel van naam veranderd zijn.

Afb. 14 *(72 %)*
Postwaardestuk met de St. Petruskerk 24-6-1977, nr. 12.181.

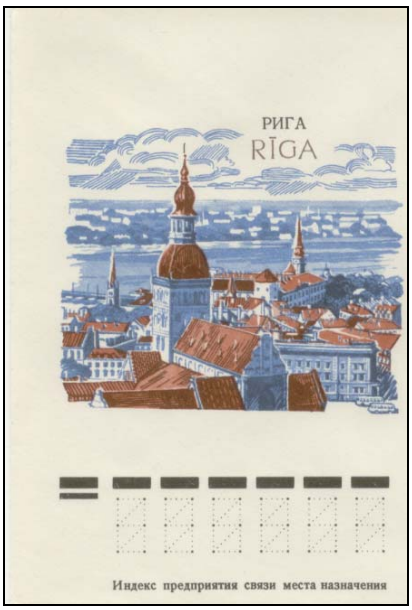

Afb. 15 *(70 %)*
Postwaardestuk 24-7-1978, nr. 12.957.

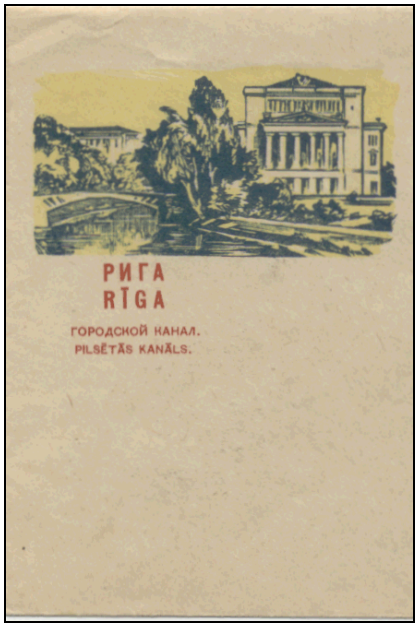

Afb. 16 *(72 %)*
Postwaardestuk11-2-1961, catalogusnr. 1470, met het 'Pilsētas kanals'.

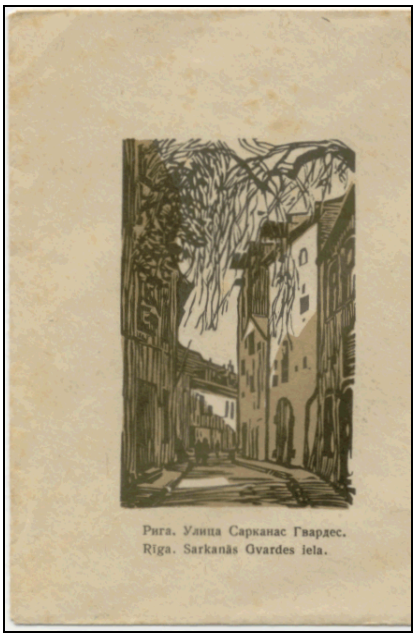

Afb. 17 *(72 %)*
Postwaardestuk 5-10-1967, catalogusnr. 4919, met de Sarkas Gvardes iela. Deze straat is ook te vinden op een poststuk, dat is uitgegeven 18-12-1970 (nr. 7370)
De Amatu iela is te vinden op een poststuk uitgegeven 31-1-1969 (nr. 6099). de 'Drie Gebroeders' 18-11-1980 (nr. 14.646).

[6] Verder ook postukken met uitgavedatum 7-7-1975 (nr. 10.649), 13-2-1989, en 21-5-1990 (nr. 90-241)
[7] O.a. met uitgavedatum 31-10-1967 (nr. 4982), 30-6-1975 (nr. 10.642), 9-9-1981 (nr. 15.139)

Rechtsboven in de hoek van de detailkaart ***(afb. 3)*** is het ‘Museum van de revolutie’ aangegeven. Ook op het poststuk hiernaast heet de laatste toren van Riga’s oude fortificatie nog zo.

Het is een van de oudste gebouwen van Riga. Ooit was het de ‘Kruittoren’ en maakte deel uit van de stadsfortificatie met 18 torens. De toren werd zwaar beschadigd door de Zweden in 1621, en hersteld in 1650. Daarna heeft de toren allerlei functies gehad. In 1892 was het hoofdkwartier van de Duitse studentenbroederschap ‘Rubonia’ en na de Eerste Wereldoorlog werd het een oorlogsmuseum. In 1915 werd het museum opgericht als Letse Geweerschutters Museum en in 1940 –onder de Sovjet bezetting- werd het gesloten. In 1957 werd het heropend als ‘Lets Museum van de Revolutie’ om de Sovjet versie van de Letse geschiedenis te promoten. Nu, na de herwonnen onafhankelijkheid, is het opnieuw oorlogsmuseum ‘Latvijas Kara muzejs’.

Op de detailkaart staat op de kade ook het ‘Monument van de Revolutie’ uit 1960 ***(afb. 19)***. Het gaat hierbij om de revolutie van 1905. Arbeiders van Riga hielden hier een geweldloze demonstratie om de solidariteit te tonen met de kameraden in St. Petersburg: 70 doden en 200 gewonden.
In de brochure uit de Sovjettijd[8]:
”In den Tagen der Revolution von 1905 kämpften russische und lettische Proletarier gemeinsam auf den Barrikaden. …”

Afb. 18 *(ex. Bert Hoflund)*
Postwaardestuk, 20-7-1961, catalogusnr. 1644. Dezelfde afbeelding komt ook voor met de vermelding ‘Pulvertornis’ ***(afb. 20)***.

22. Пороховая или Песочная башня, XIV—XIX вв. (ныне музей революции Латвийской ССР), ул. Смилшу, 20 (врезка)

Vertaling van deze legenda van de kaart:
’22 Kruit- of Zandtoren, 14e – 19e eeuw (thans museum van de revolutie van de Letse SSR), Smilsjstr, 20 (detailkaart)

Afb. 19 *(73 %)*
Postwaardestuk, 10-9-1968, catalogusnr. 5843,
Het standbeeld, gemaakt door Terpilovskis.

[8] *Lettischen Sozialistische Sowjet-Republik / [autor: Ilmar Iwert]. – 1977. – p. 9.*

Afb. 20 *(72 %)*
Postwaardestuk,13-10-1967, met catalogusnr. 4946. Ook te zien op nr. 9516 (27-2-1974).

Op de detailkaart ***(afb. 3)*** zien we helemaal onderin de markthallen, die wel hangaars lijken, en dat zijn het ook. Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren in Wainoden Zeppelins gestationeerd en de hangaars zijn in Riga in 1926 opnieuw gebruikt bij de opbouw van deze markthallen. Ten zuiden hiervan staat het gebouw van de Akademie van Wetenschappen ***(afb. 21)***. Het gebouw, in 1958 gebouwd in de socialistische 'banketbakkersstijl', werd ook wel 'Stalins's verjaardagstaart' genoemd. Een andere lokale bijnaam was 'Het Kremlin'.

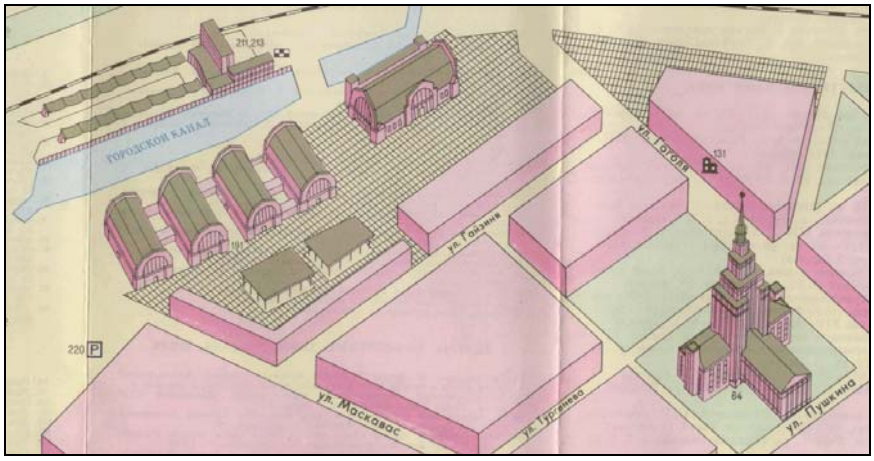

Het Sovjetbewind pretendeerde meer aandacht aan de wetenschap te schenken. "Im bürgerlichen Lettland war der wissenschaftlichen Forschung wenig Aufmerksankeit geschenkt worden."[9]

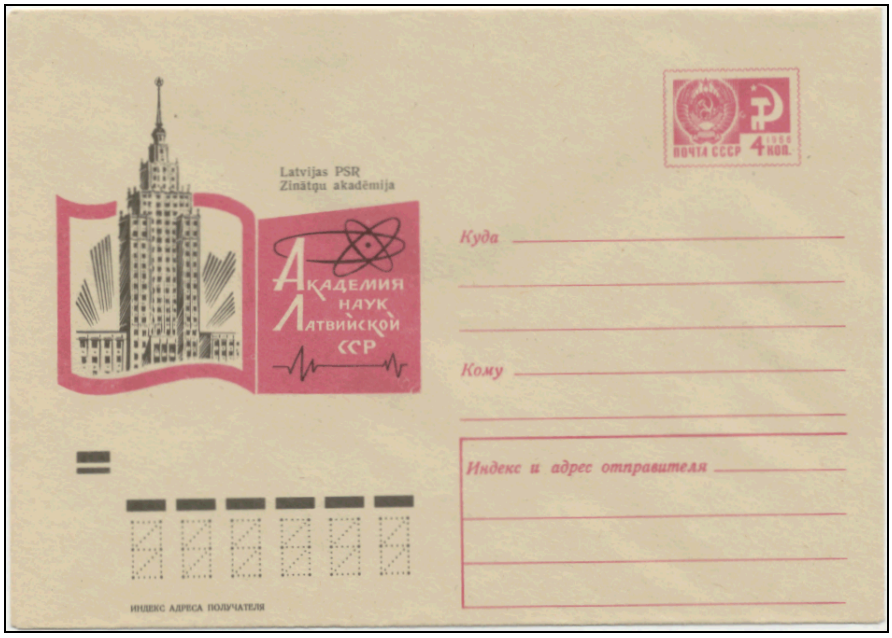

Afb. 21 *(73 %)*
Postwaardestuk, 12-1-1971, catalogusnr. 7386, met de Zinātzu Akadēmija (Akademie van Wetenschappen).

---

[9] *Lettischen Sozialistische Sowjet-Republik / [autor: Ilmar Iwert]. – 1977. – p. 24.*

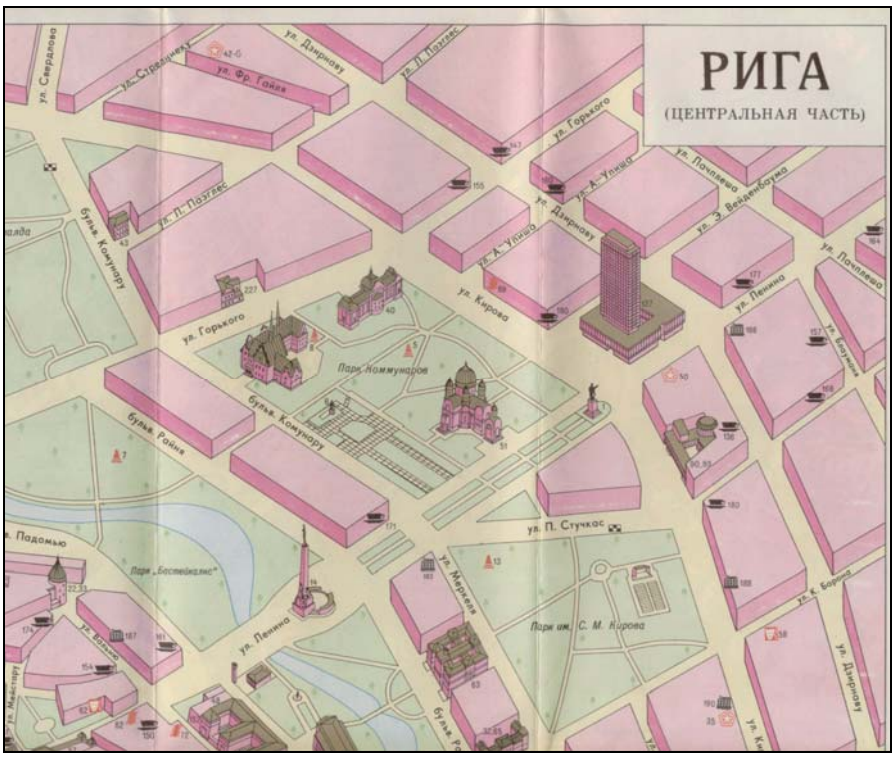

Afb. 22 *(46 %)*
Deel van de detailkaart

De Lenin-straat

Op een ander deel van de detailkaart hiernaast zien we duidelijk zowel het vrijheids-monument en het beeld van Lenin in de Lenin-straat. Ze stonden wel met de rug naar elkaar toe: het vrijheids-beeld met het gezicht naar het westen en Lenin naar het oosten.

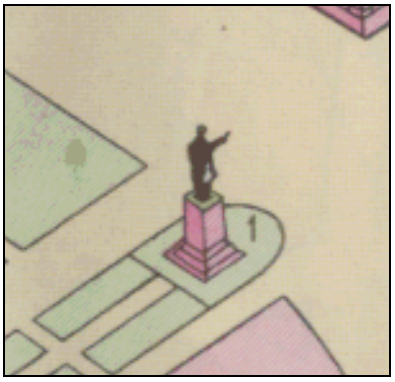

МЕМОРИАЛЬНЫЕ КОМПЛЕКСЫ, ПАМЯТНИКИ

1. В. И. Ленину, 1950 г. Скульпторы В. Ингал, В. Боголюбов, арх. Э. Шталберг, перекресток улиц Ленина и Кирова (врезка)

Afb. 23 *(72 %)*
Postwaardestuk

Bij de ‘Gedenktekens’ wordt begonnen met het standbeeld van Lenin: “1.V.I. Lenin, 1950 Beeldhouwers V. Ingal, V. Bogokybov, architekt E. Shtalberg, Kruising Leninstr. en Kirovstr. (detailkaart)”.

De Kirovstraat is nu de Elizabetes iela.

Ook het bekende hotel ‘Latvija’ zien we op de detailkaart, een kolossaal hotel dat de nieuwe stad domineert. Op het poststuk hiernaast ***(afb. 23)*** met de afbeelding van dit hotel aan de Lenina iela, zien we dit gebouw van 27 verdiepingen en 354 kamers boven alles uitsteken.
Dit hotel, is verder nog afgebeeld op een poststuk uitgegeven 29-1-1987 (nr. 87-039).

In ‘Tussen de Russen’ (1983) beschrijft Colin Thubron zijn verblijf op de 23e verdieping van Riga’s nieuwste hotel, waarschijnlijk dit hotel:
“Het hotel zelf voldeed triest aan de niet erg hooggespannen verwachtingen. Het was groot, onaantrekkelijk, exhibitionistisch. De Letten grappen, dat deze toeristengetto’s zijn gebouwd van zestig procent glas, dertig procent gewapend beton en tien procent microfoons.”
Andere hotels zijn ook op postwaardestukken terug te vinden.

De oudste naam van deze doorgaande hoofdstraat was Smilšu (zand)weg. In 1812 werd op de straat de Alexanderboog gebouwd, een triomfboog ter ere van de overwinning van Alexander I over Napoleon.
Zo werd de straat rond 1818 Alexanderstraat genoemed en in 1861 ‘Grote Alexanderstraat’.
In de gids van Neuman[10] -uit 1908- is te lezen dat de tsaar door dit ‘Denkmal zu Ehren des beliebten Monarchen’op 28 augustus 1818 zijn intocht in Riga hield na z’n terugkeer uit Parijs.
Volgens deze gids hinderde het bouwwerk het verkeer –ook toen al- en de Alexanderpoort werd verplaatst naar het einde van de Alexanderstraat aan de stadsgrens.
In 1936 werd de triomfboog naar het park Viestura verplaatst (noordelijk van de Elizabethstraat). Dit park was het eerste openbare stadpark, in 1721 op bevel van Peter de Grote aangelegd als ‘Keizerstuin’.
In 1870 kreeg een deel van de Alexanderstraat de naam Alexander Boulevard, nu een deel van de Brivīdas Boulevard.
In 1923 werd de naam Brīvības-straat, Vrijheidsstraat, ingevoerd.
Tijdens de Duitse bezetting werd de naam Adolf Hitlerstraat (1942 tot 1944) en de Brivīdas Bouklevard werd natuurlijk Aldolf Hitler Boulevard..

In 1950 werden Brivīdasstraat, Brivīdasboulevard en steeg, Kaļķu en Svērtuvesstraat verenigd tot de Leninstraat.

Afb. 24 *(100.%)*
Foto uit de gids van Debrer (Riga : Reiseführer / M. Debrer. – Moakau : Verlag Progreβ, 1978). Volgens deze gids stoppen hier vaak auto met jonggehuwden om er bloemen te leggen. En op 19 mei, de stichtingsdag van de Pioniersorganisatie, staan er Pioniers als erewacht. En op 1 september: “Die ganze Flache um das Denkmal wirkt wie ein einziger Blumenteppich – Abc-Schützen bringen an ihren ersten Schultag Blumen her.” (p. 92).
Bij het monument, op de hoek Leninstraat-Kirovstraat bevond zich toen ook het gebouw van de regering van Sovjet-Letland – van de Ministerraad van de Letse SSR (Leninstraat 36).

[10] *Riga und Reval / von Wilhelm Neumann. – Leipzig : E.A. Seemann, 1908. – p.44-45.*

Afb. 25 *(73 %)*
Postwaardestuk, uitgegeven onder de titel 'Lenin-straat bij nacht', 27-2-1964, catalogus nr. 3046.
Tekst van het stempel:
"20-e verjaardag van de bevrijding van Riga van de fascistische … 13 okt 1944"

Afb. 26 *(71 %)*
Na enige omzwervingen is dit poststuk toch in mijn collectie terechtgekomen: het Lenin-museum, vlakbij de Leninstraat.

In 1990 dus weer de oude naam Brīvības-straat.
De Brīvības-steeg werd in 1868 Peterburgse keuze genoemd, omdat het naar St-Petersburg leidde. In 1923 werd het Vidzemes gatve en in 1935 Brivīdas-steeg. In 1942 werd het weer Vidzemes gatve tot 1944. In 1990 kwam de naam Brīvības-steeg weer terug.

Hiernaast zien we deze straat nog eens op een postwaardestuk uit 1964 ***(afb. 25)***.

Zoals ik in HBG 42 vermeld heb, is het Vrijheidsbeeld een vrouw met drie sterren in haar handen: de delen van Letland, Kurzeme, Vidzeme en Latgale. Het Vrijheids-monument was in de Sovjettijd officieel 'Moeder Rusland met haar drie geliefde kinderen, Estland, Letland en Litouwen'[11]. Vandaar dat het dus is blijven staan.

Aan de Lenin-straat staat ook de St. Gertruda-kerk. Als we om deze kerk heenlopen komen we in de Cēsu-straat –nu misschien ook een andere naam- met de Lenin-gedenkplaats-museum ***afb. 26)***.
Het museum geeft (gaf?) een overzicht van het leven van Lenin en "[12]…seine Verbindingen mit der revolutionären Bewegung des lettischen Proletariats veranschaulicht."

De Leninstraat is niet alleen op postwaardestukken te vinden. In het vorige nummer van HBG (42) stonden frankeermachinestempels uit Letland afgebeeld. In het tweede stempel is in het adres duidelijk de Leninstraat te lezen.

[11] *http://weecheng.com/europe/bbs/latvia/riga1.htm*
[12] *Riga : Reiseführer / M. Debrer. – p. 92*

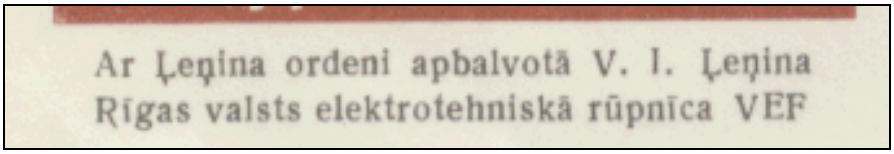

Afb. 27 *(71 %)*
Postwaardestuk, 17-8-1979

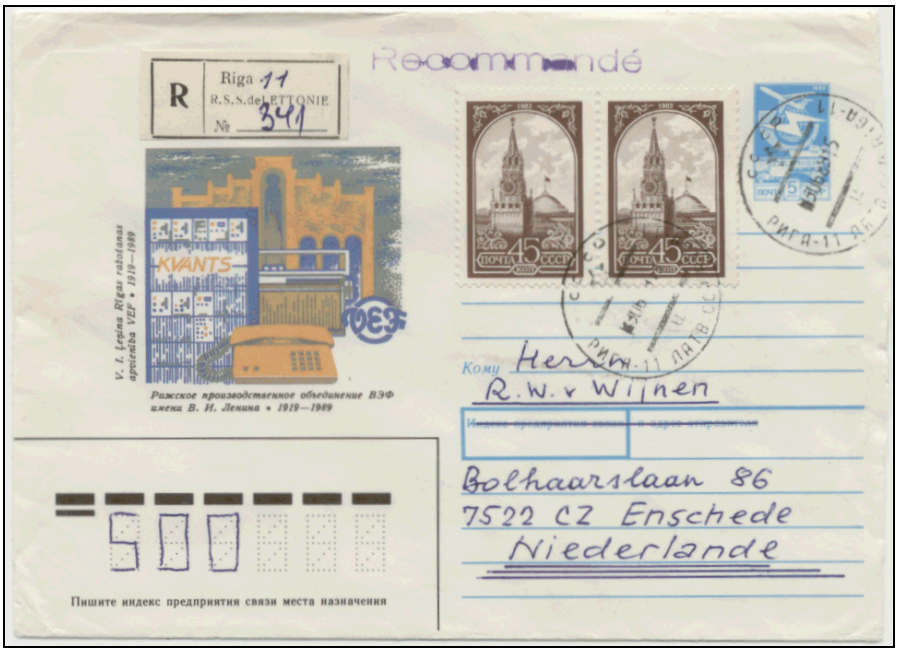

Afb. 28 *(72 %)*
Postwaardestuk, 17-1-1989, ook hier in de tekst 'Lenin'.

De VEF

VEF staat voor Valsts Elektrotechniska Fabrika, al voor de oorlog een groot en gerenomeerd bedrijf.
Het komplex lag en ligt nog steeds – met een monumentaal hoofdgebouw- aan het einde van de Brivibas iela, vanuit het centrum direct rechts over de spoorbrug.
In de Sovjet periode lag de VEF niet alleen aan de Lenin straat, maar was ook genoemd naar Lenin:
De "V.I. Leņina Rigas valsts elektrotehniska rupnica VEF" ***(afb. 27 en28)***

In de al eerder genoemde brochure uit deze periode zijn ook allerlei foto's te zien van de VEF. Natuurlijk arbeiders aan het werk, maar ook de bibliotheek, de eetzaal, de kindersportschool met zwembad, kortom een wereld op zichzelf.

Tot slot

Meer bekende plaatsen uit het stadsbeeld van Riga komen voor op de Sovjet postwaardestukken. Zo zijn o.a. het 'marine-station', hotel Riga, Hotel Turist, Hotel Daugava en de kunstakademie (***afb. 29)*** op postwaardestukken te vinden.
Het oudste Sovjet-postwaardestuk met een thema uit Letland –en het Baltische gebied- wil ik u niet onthouden. Het is een poststuk met het Opera en Ballet Theater in Riga ***(afb. 30)***. ◂

Afb. 29 *(72 %)*
De kunstakademie op een posttwaardestuk uitgegeven 11-12-1970, catalogusnr. 7360.

Afb. 30 *(ex. Bert Hoflund)*
Postwaardestuk –in kleur nog mooier- uitg. 31-8-1954, catalogusnr. 38.

INTERNET ALS INFORMATIEBRON : EEN VELDPOSTKAART UIT DE EERSTE WERELDOORLOG

Jan Kaptein

In mijn verzameling zit een kaart, veldpost, maar zonder enig stempel. De kaart heeft als afbeelding de 'Grüne Brücke' in Wilno/Vilnius en zal dus wel uit Vilnius komen (afb. 1).

We weten dat Vilnius is veroverd door het Duitse 10e Leger, dat was samengesteld uit vier legerkorpsen, waaronder het Ie Legerkorps. De samenstelling van het Ie Legerkorps vlak voor het begin van de oorlog vinden we op internet met het adres – zonder www: **users.hunterlink.net.au/~maampo/militaer/div_ass/divinf.html**

Elk Legerkorps bestond uit twee divisies. Elke Divisie bestond weer uit twee Brigades en elke Brigade uit twee Regimenten.

Het Ie Korps schematisch:

Korps	Divisie	Brigade	Regiment
I	1	1	1
			41
		2	43
			3
	2	3	4
			44
		4	33
			45

Als we nu naar de handgeschreven aanduiding kijken, zien we op het einde 'I Korp' staan, daarvoor 'II Divisio…(Divisie), daarvoor de brigade -is niet goed te lezen-, daarvoor ' R 44' (Regiment).

Alles past dus mooi in elkaar, de Brigade moet dus de 3e Infanterie Brigade zijn:44e Regiment, onderdeel van de 3e Infanterie Brigade, die weer onderdeel was van de 2e Infanterie Divisie. Deze divisie was als onderdeel van het Ie Legerkorps, dus bij het 10e Leger, dat Vilnius veroverde.

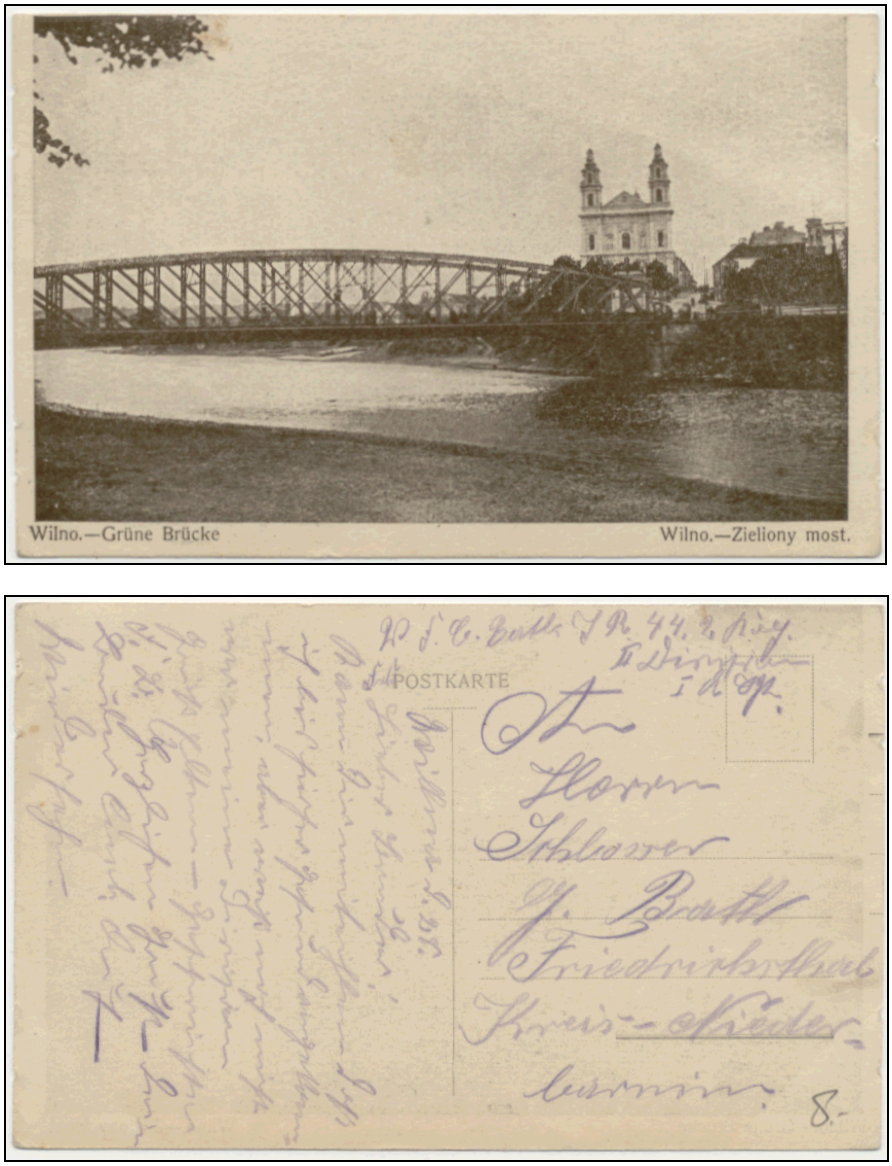

Afb. 1 *(81 %)*

Duitsland was voor de oorlog verdeeld in 24 Leger-Korps-Districten en het Ie Legerkorps was gelegerd in het Legerkorps-district Oost-Pruisen, met het hoofdkwartier in Königsberg en garnizoenplaatsen Insterburg, Memel en Tilsit. Het Ie Legerkorps hoorde in het begin van de oorlog bij het 8e Leger onder Generaloberst Paul von Beneckendorff und von Hindenburg. Gegevens hierover vinden we ook op Internet: **www.helbo.org/lars/ww1/oob.html**

De gewone organisatie van de legeronderdelen is te vinden bij 'The Organization of the German Army, 1914-1918: **www.worldwar1.com/sfgarmy.htm**

EEN DRUKKERIJ TE VELDE

André de Bruin

Wist u dat het Duitse veldpostkantoor 967 (105e Infanterie Divisie) zowel een uitgeverij als een drukkerij bezat? Uitgegeven werd ondermeer de "Düna-Zeitung" (Front Zeitung), maar ook werden kaarten gedrukt met oorlogstaferelen.

We spreken hier over de periode eind 1917, toen de divisie in stellinggevechten gewikkeld was in de omgeving van Jakobstadt.
Van deze oorlogstaferelen is hier een aantal afgebeeld. ◂

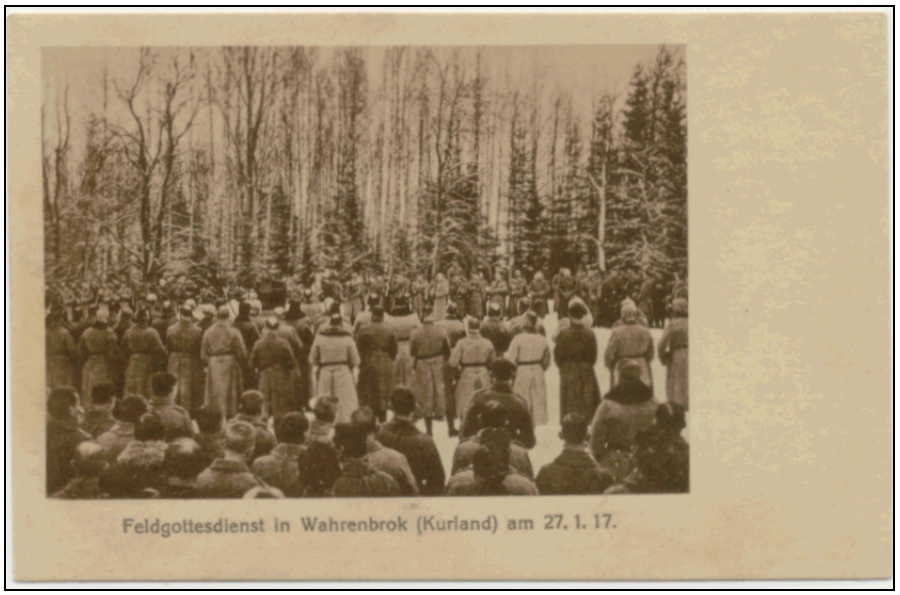

Afb. 1a *(82 %)*

Afb. 1b *(82 %)*
De achterzijde met de vermelding van de uitgever.

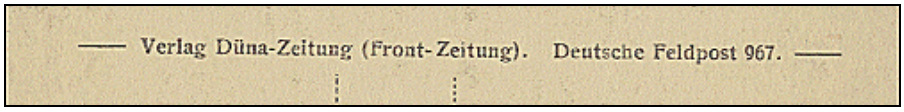

Afb. 2 *(83 %)*
De drukkerij.

Afb. 3 *(83 %)*

Afb. 4 *(83 %)*

Afb. 5 *(83 %)*

Afb. 6 *(83 %)*

Afb. 7 *(83 %)*

Afb. 8 *(83 %)*

Afb. 9 *(82 %)*

Afb. 10 *(82 %)*

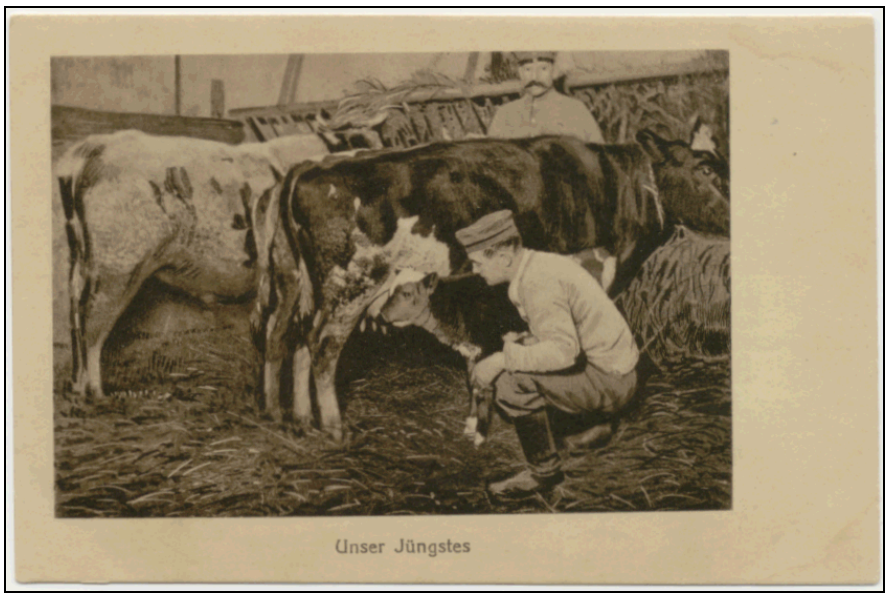

Afb. 11 *(82 %)*

Afb. 12 *(83 %)*

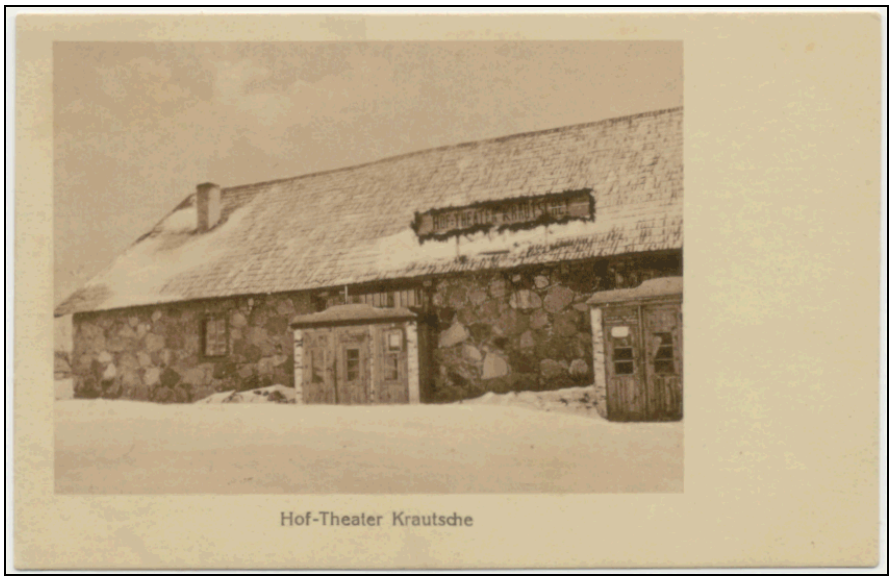

Afb. 13 *(82 %)*

REGLEMENT NALATENSCHAPSCOMMISSIE

1. De Filatelistenvereniging “Het Baltische Gebied”, aangesloten bij de Nederlandse, Bond van Filatelisten-Verenigingen, hierna te noemen de Vereniging, heeft een commissie die postzegelverzamelaars en/of hun erfgenamen kan adviseren over de wijze van het te gelde maken van een verzameling.
De werkzaamheden van de commissie zijn onderworpen aan de volgende bepalingen:

2. De commissie bestaat uit tenminste drie ter zake kundige leden, op voordracht van het bestuur der Vereniging benoemd door en uit leden. De voordracht wordt, onder vermelding van de namen der te benoemen commissieleden, op de agenda van een ledenvergadering geplaatst. De ledenvergadering, waarvoor de benoeming is geagendeerd, benoemt de commissieleden met meerderheid van de door de ter vergadering aanwezige leden uitgebrachte stemmen.
De commissie kan zich in bijzondere gevallen laten bijstaan door andere leden van de Vereniging, voor wie dan dezelfde rechten en plichten gelden als voor de leden van de commissie.

3. Het benoemde commissielid behoudt zijn mandaat gedurende een periode van drie jaar. Hij/zij kan op voordracht van het bestuur der Vereniging voor een gelijke periode worden herbenoemd.

4. De commissie adviseert, wanneer haar dit schriftelijk wordt verzocht, over de wijze waarop filatelistisch materiaal en literatuur naar haar beste kennis te gelde kan worden gemaakt. Zij kan desgevraagd ook haar globale oordeel geven over de verkoopwaarde van de haar getoonde objecten. De commissie is bevoegd op dit verzoek niet in te gaan, al dan niet onder opgave van redenen. Een advies en/of taxatie wordt door leden van de commissie gezamenlijk uitgebracht.

5. De adviezen en de taxaties van de commissie zijn beperkt tot filatelistisch materiaal en literatuur betreffende de Baltische landen en hun randgebieden.

6. De taxaties van de commissie zijn geheel vrijblijvend en binden noch de commissieleden noch de Vereniging.
- In geval advies wordt uitgebracht met betrekking tot een of meerdere objecten, behorende tot een nalatenschap, is de aanvrager van het advies gehouden aan de commissie mededeling te doen van de kwaliteit waarin hij optreedt en zijn bevoegdheid daartoe.
Hij is tevens verplicht de naam en het adres van een eventueel benoemde executeur-testamentair en/of boedelnotaris op te geven. De commissie stel deze functionaris(sen) in dat geval op de hoogte van het haar gedane verzoek.
Zij kan ook de overlegging verzoeken van een verklaring van erfrecht.

7. Leden van de commissie, aan wie een object ter taxatie is voorgelegd, zijn verplicht zich te onthouden van onderhandse aankoop daarvan of van stukken daaruit. Van deze verplichting kan het bestuur der vereniging dispensatie verlenen bij een met algemene stemmen van zijn leden genomen besluit, dat bovendien de instemming behoeft van alle medeleden der commissie.

8. De commissie kan haar werkzaamheden verrichten zowel op aanvraag van leden en erfgenamen van leden, als van niet-leden der Vereniging. Reiskosten van de leden der commissie die een advies en/of taxatie uitbrengen dienen door de aanvrager(s) te worden vergoed, tot een maximum van de kosten van een eersteklas dagkaart, verschuldigd voor een reis per Nederlandse Spoorwegen.

9. Werkzaamheden verricht voor leden van de Vereniging of hun erfgenamen zijn gratis.
Voor werkzaamheden, verricht op aanvraag van niet-leden der Vereniging, die echter wel lid zijn van een andere bij de Nederland Bond van Filatelisten-Verenigingen aangesloten vereniging (of hun erfgenamen) is de aanvrager boven de reiskosten een bedrag van 5% van de vastgestelde taxatiewaarde aan de Vereniging verschuldigd.
De commissie verstrekt aan aanvragers een raming van de hen ten laste komende kosten en vraagt, onder toezending van een afschrift van dit reglement, schriftelijk instemming daarmee, alvorens haar werkzaamheden aan te vangen.

10. In alle gevallen waarin dit reglement niet voorziet beslist het bestuur der Verenging.

Aldus goedgekeurd en aangenomen op de Algemene Vergadering, gehouden te Geldermalsen, op 20 maart 2004.
De voorzitter De secretaris

LETLAND : DE SHELL FIRMAPERFORATIES

Ruud van Wijnen

Door hun verzorgde typografie kunnen firmabrieven iets toevoegen aan de kwaliteit van een verzameling. Het oog wil immers ook wat, maar filatelistisch zijn het geen bijzonderheden.
Dat ligt heel anders bij Letse firmabrieven die gefrankeerd zijn met geperforeerde postzegels. Dat zijn filatelistische bijzonderheden.

Van drie Letse firma's is vastgesteld dat ze, gredurende een bepaalde periode, hun post frankeerden met geperforeerde postzegels ***(lit.1)***.
Dat deden ze om hun voorraad postzegels te beveiligen tegen diefstal door werknemers. De aanwezigheid van een firmaperforatie maakte het gebruik van de zegels buiten het bedrijf immers onmogelijk.
Zegels met een firmaperforatie worden ook wel aangeduid met de engels term "perfins".

Losse Letse zegels met een firmaperforatie komen we, verdwaald in een partijtje of verzameling, zo af en toe nog wel eens tegen. Op complete poststukken zijn ze nog maar sporadisch te vinden. De bekendste Letse firmaperforatie is die van SHELL.

In dit artikel geef ik een overzicht van de mij bekende zegels met een Shell perforatie en daarmee gefrankeerde brieven van de "The Shell Company of Latvia, Ltd., London".
Aanvankelijk wilde ik tevens aandacht besteden aan de activiteiten van Shell in het vooroorlogse Letland. Een economische context bij een filatelistisch verhaal over firmabrieven lijkt me waardevolle toevoeging. Contact met de archiefdienst van Shell leidde, helaas, tot niets.
Mijn trouwe correspondent Laimons Bočka speurde en bezorgde me een aantal niet-filatelistische documenten in relatie tot de aanwezigheid van Shell in Letland.
Ze zijn als illustraties bij dit artikel opgenomen.

The Shell Company of Latvia, Ltd., London.
RĪGĀ, Kaļķu ielā № 1.

III. 1 *(71 %)*

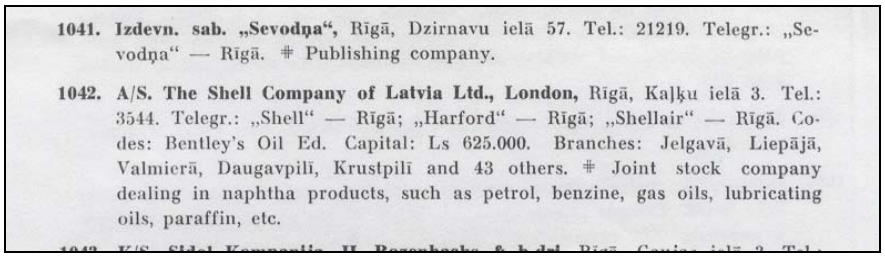
1041. **Izdevn. sab. „Sevodņa“,** Rīgā, Dzirnavu ielā 57. Tel.: 21219. Telegr.: „Sevodņa“ — Rīgā. # Publishing company.

1042. **A/S. The Shell Company of Latvia Ltd., London,** Rīgā, Kaļķu ielā 3. Tel.: 3544. Telegr.: „Shell“ — Rīgā; „Harford“ — Rīgā; „Shellair“ — Rīgā. Codes: Bentley's Oil Ed. Capital: Ls 625.000. Branches: Jelgavā, Liepājā, Valmierā, Daugavpilī, Krustpilī and 43 others. # Joint stock company dealing in naphtha products, such as petrol, benzine, gas oils, lubricating oils, paraffin, etc.

III. 2 *(88 %)*
Nummer 1042 uit de Trade Directory of Latvia, 1939. Published by The Latvian Chamber of Commerce and Industry, Riga.

De oudste vermelding van de aanwezigheid van Shell in Letland waarover ik beschik, stamt uit 1930: de "Shell Vadonis, spēkratu eļļošanā", een uitgebreide en verzorgde gids over de gebruiksmogelijkheden van motorolie. Op de laatste twee pagina's van het gidsje, 78 en 79, bevindt zich een lijst van de in Letland aanwezige opslagplaatsen en "bencīna automātu.

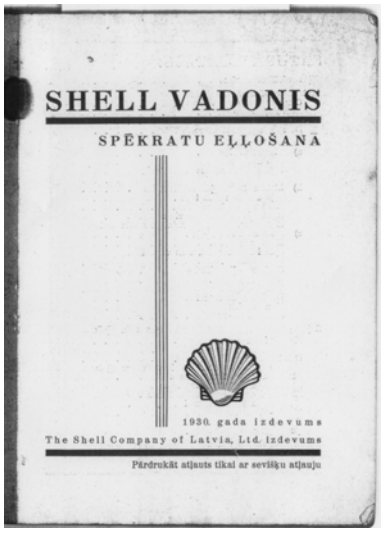
SHELL VADONIS
SPĒKRATU EĻĻOŠANĀ
1930. gada izdevums
The Shell Company of Latvia, Ltd. izdevums
Pārdrukāt atļauts tikai ar sevišķu atļauju

III. 3a *(40 %)*

līdz minimumam. Turpmākā SHELL AMBROLEUM priekšrocība ir tā, ka tas pilnīgi sajaucas ar katru daudzumu SHELL auto-eļļas vai SHELL spēka pārvadīšanas eļļas, tā kā katrs auto vadītājs var pats noteikt vēlamo konsistenci.

III grupa:
Smērvielas apakšbūves daļām

SHELL auto tauki	Tavots, piemērots ass gultņu, bīdstiepņu savienojumu, atsperu bultu un atsperu, stūres iekārtas, ventilātora un ūdens sūkņa gultņu smērēšanai.
SHELL augstspiediena smērviela, sarkanā = (SHELL High Pressure Grease Red)	SHELL augstspiediena smērviela, sarkanais tavots ir izcilus augstvērtīgs tavots, kurš atšķiras ar ilgām darbības spējām un ar savu elastīgo struktūru ir sevišķi noderīgs augstspiediena smērēšanai.

44

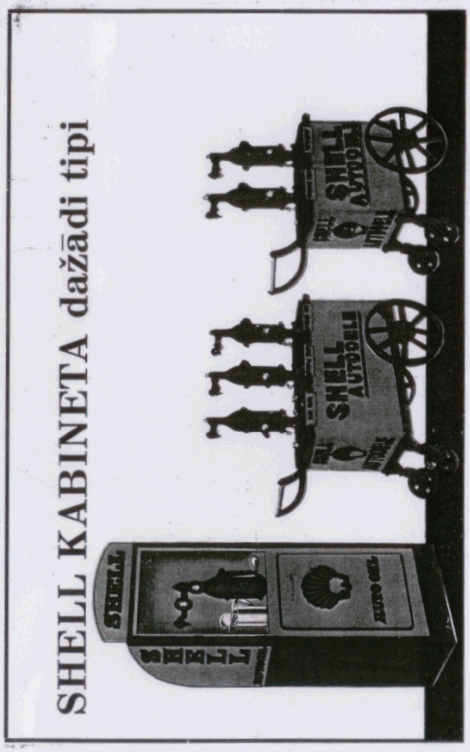

45

***Ill. 3b** (67 %)*

„SHELL" bencīna automātu un noliktavu saraksts

Noliktavas:

Rīgā:	Kroņu ielā 13	Tālr.	92291
„	Milgrāvja ielā 12-a	„	35997
Liepājā:	Posjeta ielā 16	„	354
Jelgavā:	Lielā ielā 6	„	140
Valmierā:	Dzelzceļa pastā	„	169
Cēsīs	Rīgas ielā 6	„	3
Tukumā:	Tirgus laukumā	„	3
Daugavpilī:	Valdemāra ielā 5	„	130
Krustpilī:	Dzelzceļa stacijā	„	64 un 68
Rēzeknē:	Latgales prospektā 16	„	109
Kraslavā:	Dzelzceļa stacijā	„	21
Indrā:	Dzelzceļa stacijā		

Bencīna automāti:

Nr. 1. Rīgā	Baznīcas ielā 4 (Dzirn. ielu stūrī)	Tālr	23292
„ 2. „	Karlines ielā 1	„	92116
„ 3. Majoros	Omnibusa ielā 9	„	67
„ 4. Rīgā	Kuģu ielā 16 (Šoneru ielas stūrī)	„	33137
„ 5. „	Vaļņu ielā 21/23 „AMERMOTOR"	„	20152
„ 6. „	Ķieģeļu ielā „LATGAR"	„	28854
„ 7. „	Rāts laukumā	„	20343
„ 8. „	Cēsu ielā pie Jaunās Ģertrudes baznīcas, Brīvības ielā 105	„	91469
„ 9. „	Basteja laukumā	„	22214
„ 10. „	Meža parkā, Kokneses prosp.	„	35302
„ 11. „	Merķeļa un Tērbatas ielas stūrī		
„ 12. „	Lāčplēša ielā 70	„	33018
„ 13. „	Eliasa ielā 11	„	30255
„ 14. „	Rumpmuižas ielā	„	22763
„ 15. „	Brīvības ielā 10	„	20136
„ 16. „	Ganību dambī 27/31	„	92573
„ 17. „	Vidzemes šos. Nr. 91 „Villa Nova"		
Liepājā:	Rožu laukumā	„	1114

78

Jelgavā:	Tirgus laukumā	Tālr.	
Cēsīs:	Valmieras un Parku ielas stūrī	„	105
Tukumā:	Tirgus laukumā	„	181
Saldū:	Upesmuižas ielā 11	„	19
Talsos:	Lielā ielā 33	„	118
Siguldā:	Pils ielā 1	„	9
Daugavpilī:	Baznīcas laukumā	„	242
Ropažos:	Rusavu krogā. Tālr. Garkalne	„	12
Madonā:	Rīgas ielā 9	„	8
Aizputē:	Lielā ielā 26	„	24
Smiltenē:	Gustava Adolfa laukumā 5	„	110
Virešos:	„Maz-Dukuļos", Pētersona mājā	„	35
Murjāņos:	Sējas pag. Vīganta mājā	„	1
Olainē:	Kausu mājās, Olaines pag.	„	1
Kuldīgā:	Liepājas ielā	„	124
Jēkabpilī:	Tirgus laukumā	„	62
Siokā:	Annas ielā	„	27

Provincē kopskaitā vairāk par 100 kannu depo vietām.

SHELL

Ņemiet SHELL bencīnu no Shell tanka
un SHELL auto-eļļu no Shell kabineta

79

Ill. 4 (67 %)

Toelichting op de tabel.
Eerste kolom:
De variatie aan frankeerwaarden geeft aan dat voor alle soorten post (brieven en drukwerk,
lokaal, binnenland en buitenland, aangetekend) door Shell zegels werden voorzien van een firmaperforatie.
Ik ga er van uit dat nog meerdere zegels aan de lijst kunnen worden toegevoegd.
Tweede kolom:
Indien bij een los zegel geen datum is vermeld, is die in het stempel onleesbaar.
Derde kolom:
De drie vensterenveloppen zijn gefrankeerd met een zegel van 5 santimi, het tarief voor een lokale brief. Mede gelet op hun aantal, acht ik het zeer wel mogelijk dat er rekeningen mee werden verzonden.

Bekende SHELL perforaties.

Michelnr.	Op los zegel met leesbare vroegste / laatste datum	Bekende poststukken met datum
117 2 s.	x .. -...- 39	
233 5 s.		Vensterenvelop RIGA, 21. 6.1938 ***afb. 1***
235 20 s.	X 12- 7-38	
236 35 s.		Brief naar Londen RIGA, 6. 5.1939 ***afb. 2***
265 5 s.	X	Vensterenvelop RIGA, 19. 8.1939
267 20 s.	X .. - 2- 39	
271 3 s.	X	
272 5 s.	X	Vensterenvelop RIGA, 14. 7.1939
277 0 s.	X	
280 20 s.	X .. -…- 39	
284 5 s.		Lokale, R-brief. RIGA, 19. 9.1940
287 20 s.		Lokale, R-brief. RIGA, 19. 9.1940 ***afb. 3***

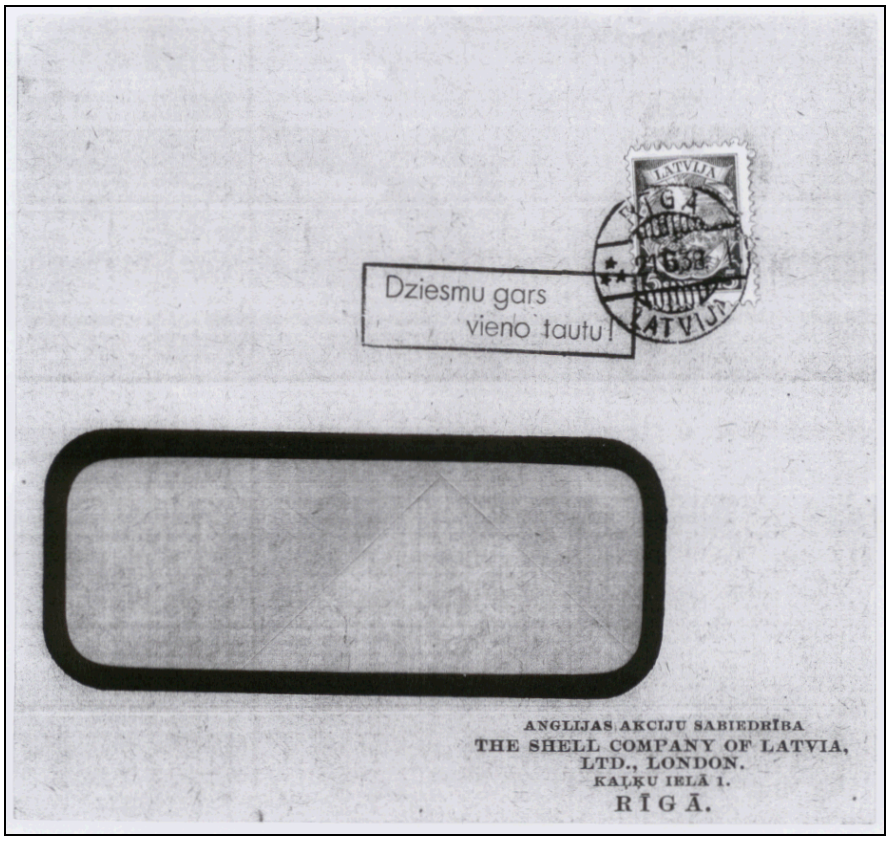

Afb. 1 *(74 %)*
Vensterenvelop, RIGA, 21 juni 1938. Gefrankeerd met een zegel van 5 santimi, het tarief voor een lokale brief. Shell heeft zijn kantoor op het adres Kaļķu ielā, nummer 1 . Op latere brieven wordt nummer 3 vermeld.

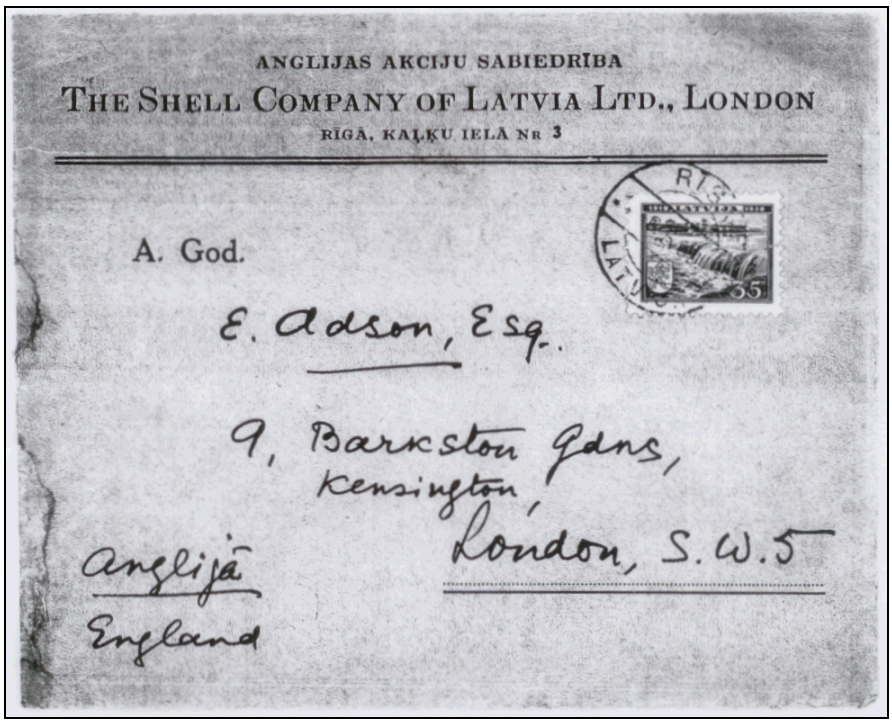

Afb. 1 *(70 %)*
Brief van RIGA naar London, 6 mei 1939.

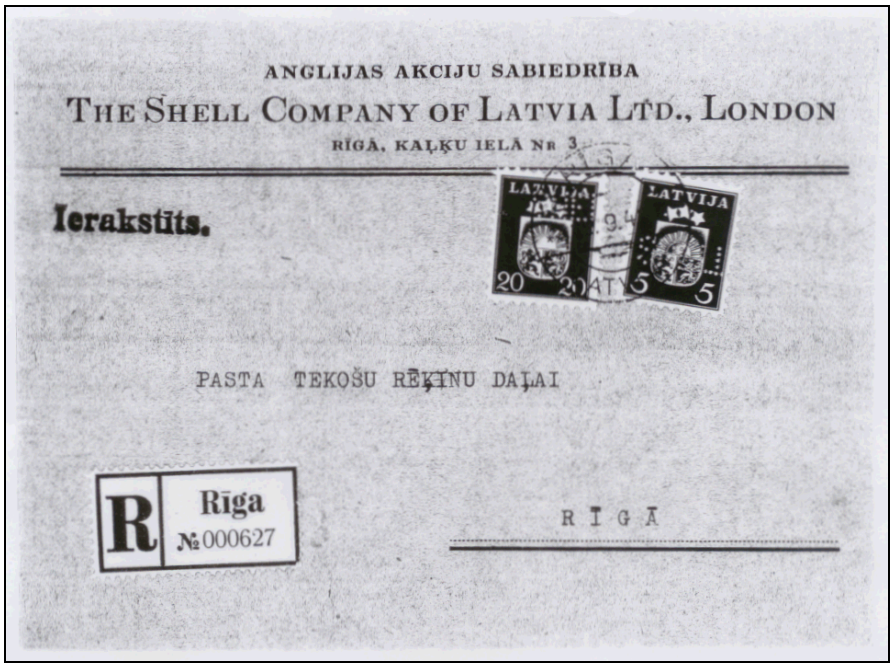

Afb. 2 *(72 %)*
RIGA, 19 sep. 1940. Aangetekende lokale brief.
Verzonden drie maanden na de sovjetbezetting in juni 1940.

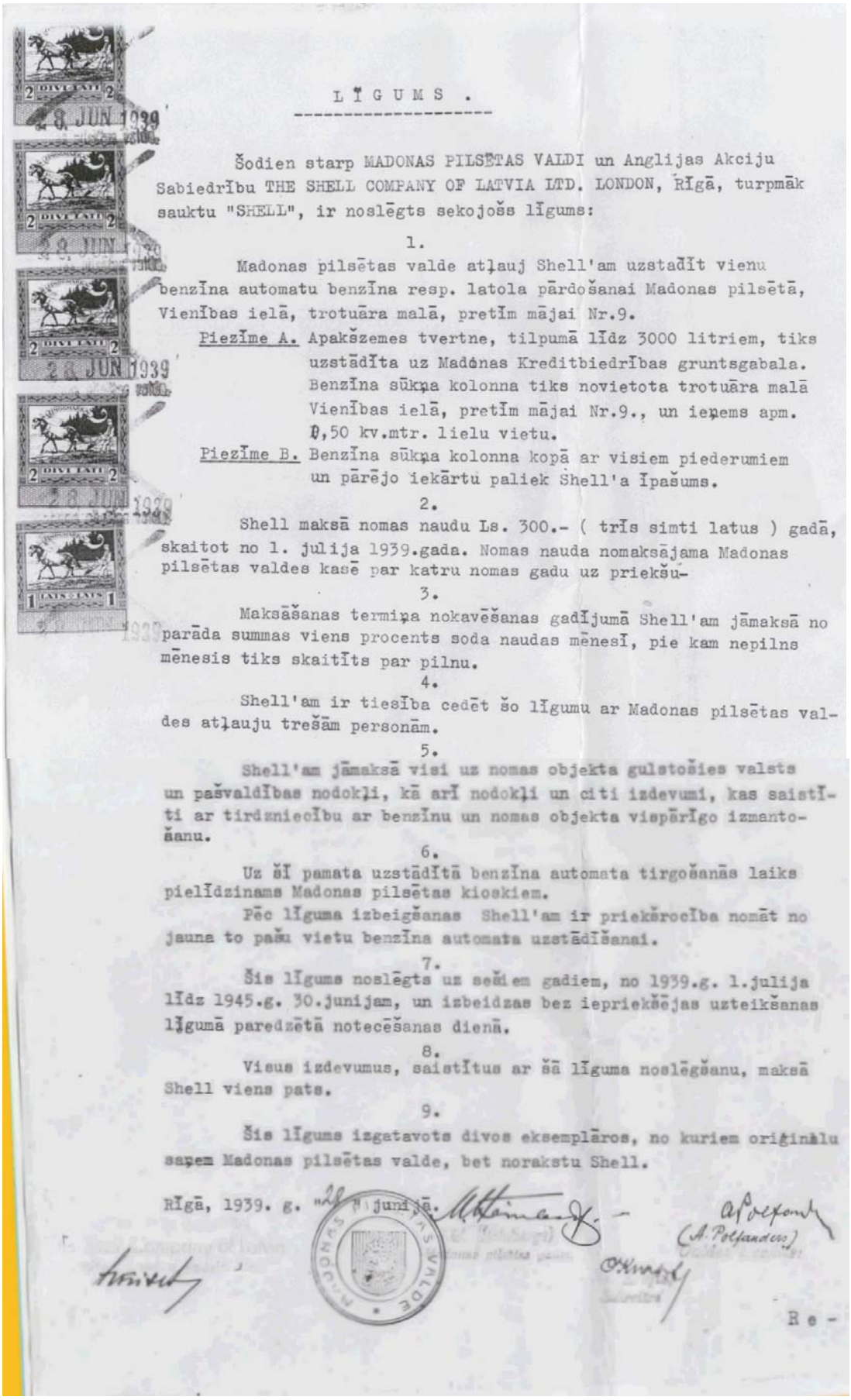

L Ī G U M S .

Šodien starp MADONAS PILSĒTAS VALDI un Anglijas Akciju Sabiedrību THE SHELL COMPANY OF LATVIA LTD. LONDON, Rīgā, turpmāk sauktu "SHELL", ir noslēgts sekojošs līgums:

1.

Madonas pilsētas valde atļauj Shell'am uzstadīt vienu benzīna automatu benzīna resp. latola pārdošanai Madonas pilsētā, Vienības ielā, trotuāra malā, pretīm mājai Nr.9.

Piezīme A. Apakšzemes tvertne, tilpumā līdz 3000 litriem, tiks uzstādīta uz Madonas Kreditbiedrības gruntsgabala. Benzīna sūkņa kolonna tiks novietota trotuāra malā Vienības ielā, pretīm mājai Nr.9., un ieņems apm. 0,50 kv.mtr. lielu vietu.

Piezīme B. Benzīna sūkņa kolonna kopā ar visiem piederumiem un pārējo iekārtu paliek Shell'a īpašums.

2.

Shell maksā nomas naudu Ls. 300.- (trīs simti latus) gadā, skaitot no 1. julija 1939.gada. Nomas nauda nomaksājama Madonas pilsētas valdes kasē par katru nomas gadu uz priekšu-

3.

Maksāšanas termiņa nokavēšanas gadījumā Shell'am jāmaksā no parāda summas viens procents soda naudas mēnesī, pie kam nepilns mēnesis tiks skaitīts par pilnu.

4.

Shell'am ir tiesība cedēt šo līgumu ar Madonas pilsētas valdes atļauju trešām personām.

5.

Shell'am jāmaksā visi uz nomas objekta gulstošies valsts un pašvaldības nodokļi, kā arī nodokļi un citi izdevumi, kas saistīti ar tirdzniecību ar benzīnu un nomas objekta vispārīgo izmantošanu.

6.

Uz šī pamata uzstādītā benzīna automata tirgošanās laiks pielīdzināms Madonas pilsētas kioskiem.

Pēc līguma izbeigšanas Shell'am ir priekšrocība nomāt no jauna to pašu vietu benzīna automata uzstādīšanai.

7.

Šis līgums noslēgts uz seši em gadiem, no 1939.g. 1.julija līdz 1945.g. 30.junijam, un izbeidzas bez iepriekšējas uzteikšanas līgumā paredzētā notecēšanas dienā.

8.

Visus izdevumus, saistītus ar šā līguma noslēgšanu, maksā Shell viens pats.

9.

Šis līgums izgatavots divos eksemplāros, no kuriem oriģinālu saņem Madonas pilsētas valde, bet norakstu Shell.

Rīgā, 1939. g. "28" junijā.

(A. Polfanders)

Re -

Afb. 4 *(66 %)*

Het verdrag tussen Shell en de stad Madona had een looptijd van zes jaar. De loop van de geschiedenis in die jaren zou, onvermoed, een heel andere zijn. De hieronder afgebeelde gelukwensen van Shell in het tijdschrift "Jaunākās Ziņas" van 17 november 1939 ter gelegenheid van de 21ste onafhankelijkheidsdag zouden de laatste blijken voor de sovjetbezetting in de zomer van 1940.

Afb. 4 *(66 %)*
LĪGUMS.
Verdrag, gesloten tussen het stadsbestuur van Madona en de Shell Company of Latvia Ltd, London.
In deze overeenkomst is onder andere het volgende overeengekomen:

1. *Voor de verkoop van benzine en Latoil staat de stad Madona Shell toe een benzinepomp te plaatsen op het trottoir tegenover huisnummer 9 in de Vienibas ielā.*
   Op het terrein van de Kredietvereniging Madona wordt een onderaardse opslagtank van 300 liter geplaatst.
   Pomp en toebehoren blijven eigendom van Shell.
2. *Vanaf 1 juli 1939 betaalt Shell jaarlijks een bedrag van Ls. 300.*
5. *Shell betaalt alle landelijke en plaatselijke belastingen en overige kosten die voortvloeien uit de benzinehandel en het algemene gebruik van het object.*
6. *De openingstijden van de benzinepomp zijn gelijk aan de algemeen geldende in de stad Madona.*
7. *Het verdrag treedt in werking op 1 juli 1939 en loopt af op 30 juni 1945.*
9. *Het verdrag is in tweevoud opgemaakt. Het origineel behoort aan het stadsbestuur, de kopie aan Shell.*

Getekend te Riga op 28 juni 1939.

40. Jaunākās Ziņas Nr. 262. Piektdien, 1939. g. 17. novembrī.

Sveicam valsts XXI g. svētkos!

ANGLIJAS AKCIJU SABIEDRĪBA
THE SHELL COMPANY OF LATVIA
LTD. LONDON Rīgā, Kaļķu ielā Nr 1.

Ill. 5 *(40 %)*

Tot slot.

In de eerste plaats bedank ik mijn goede vriend Laimons Bočka voor de moeite die hij nam om de afgebeelde documenten op te sporen.
Ter afsluiting van dit artikel kan ik een brief tonen uit de verzameling van André de Bruin waaruit blijkt dat Shell ook in Estland actief was ***(afb.5)***. Ook dank.
En helemaal tot slot roep ik alle verzamelaars op hun Letse postzegels met een Shell perforatie aan mij te melden. Die moeten er zijn. Bij voorbaat dank.
◂

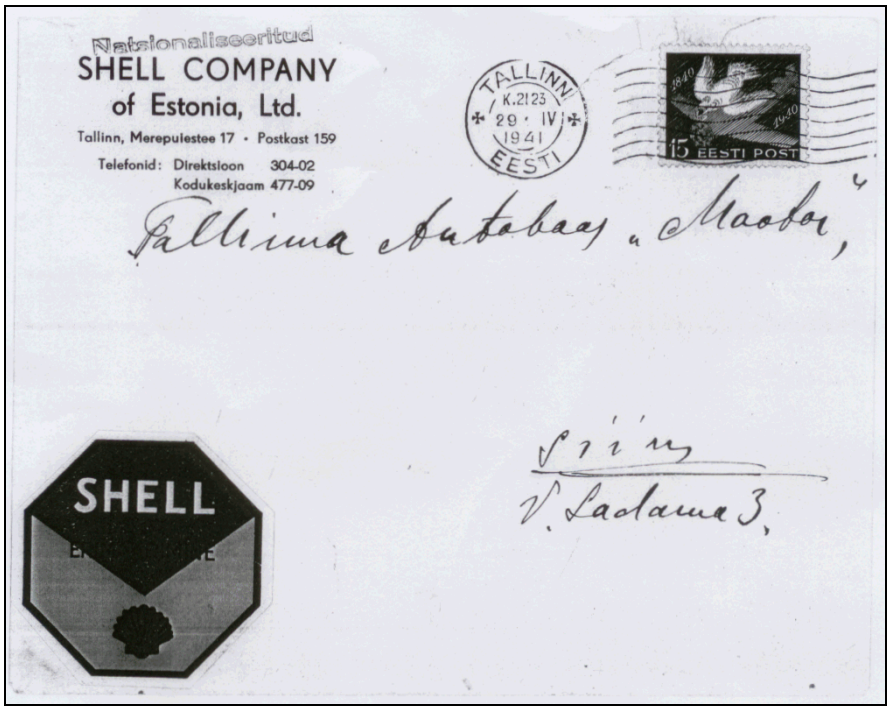

Afb. 5 *(69 %)*
TALLINN, 29 april 1941. Lokale brief van de "Shell Company of Estonia, Ltd." Boven de firmanaam is door een stempel aangegeven dat het bedrijf, inmiddels bijna een jaar na het begin van de sovjetbezetting, genationaliseerd is.

Literatuur:
Letland handboek "Die Briefmarken in Lat-Währung 1923-1940", Harry von Hofmann Verlag Hamburg, 2000. Pagina's 229-230.

SOVJET FRANKEERMACHINESTEMPELS UIT LITOUWEN

Jan Kaptein
Eric Schoenmaker
(vertalingen)

In eerder nummer van HBG liet ik wat frankeer-machinestempels uit de Sovjet-periode van Litouwen zien. Deze keer een aanvulling.

Afb. 6 (71 % ware grootte)
Stempel van een fabriek in Kaunas:
(ШЕЛКОВЫЙ =) Zijde
(КОМБИНАТ =) Kombinat = Industrieel komplex met de (I.M. =.) naam
“L. Zibertag”.

Afb. 7 (74 % ware grootte)
Vertaling van dit stempel:
232600 Stad Vilnius, GSP
Madeiskeristr. 9
Litouws filiaal VNIIKS.
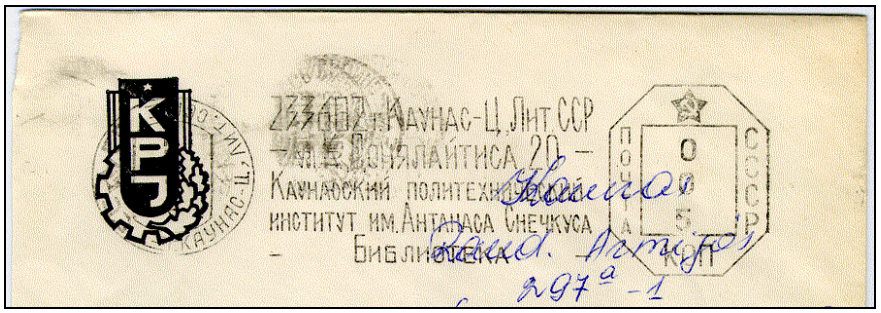
Afb. 8 (76 % ware grootte)
Stempel van een bibliotheek:
233602 Stad Kaunas – C. Lit.SSR
…..?paitisatr. 20
Polytechnisch Instituut van Kaunas
(ИМ =) genaamd
”Antanas Snetskus”
(БИБЛИОТЕКА =) Bibliotheek